

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Johanna Rinkineva

LASTEN VERTAISUHTEIDEN TUKEMINEN PÄIVÄKODISSA

Sosiaali- ja terveysala
2018

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Johanna Rinkineva
Opinnäytetyön nimi	Lasten vertaissuhteiden tukeminen päiväkodissa
Vuosi	2018
Kieli	suomi
Sivumäärä	62 + 1 liite
Ohjaaja	Merja Kaminen

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin lastentarhanopettajien käsityksiä siitä, mitkä ovat heidän keinonsa tukea lasten vertaissuhteita ja ennaltaehkäistä ja estää kiusaamista. Tutkimusaihe on tärkeä, koska päiväkotiyhteisöissä lapset muodostavat aktiivisesti käsitystään siitä, millainen toiminta vertais- eli kaverisuhteissa on eettisesti toivottavaa. Lasten ollessa päivähoiton piirissä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on merkittävä vaikutus siihen, millaisiksi lasten vertaissuhteet päiväkotiryhmässä muodostuvat.

Tässä opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista tutkimusotetta. Aineisto kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla Mustasaaren kunnan Tuovilan päiväkodin lastentarhanopettajilta. Lastentarhanopettajien vastaukset analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla hyödyntäen Restin eettisen toiminnan mallia. Restin eettisen toiminnan mallissa on neljä eettisen toiminnan osatekijää, jotka ovat eettinen herkkyys, moraalinen eettinen ongelmanratkaisu, eettinen motivaatio ja eettinen toimeenpanotaito.

Tämän opinnäytetyön tulokset osoittavat, että lastentarhanopettajat käyttävät työssään eettistä herkkyyttä, jonka pohjalta he näkevät lasten hyvien vertaissuhteiden merkityksen lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle. Tutkimuksen mukaan lastentarhanopettajat pystyvät havaitsemaan myös hyvin lapsiryhmässä tapahtuvan hiljaisen kiusaamisen ja puuttuvat siihen. Lastentarhanopettajat toimivat lasten vertaissuhteita tukiessaan eettisen herkkyytensä ja virallisten asiakirjojen, kuten valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 sekä oman kunnan varhaiskasvatussuunnitelman, esiopetussuunnitelman ja kiusaamisen vastaisen toimintaohjelman pohjalta. Lastentarhanopettajat näkevät lasten vertaissuhteiden tukemisen tärkeäksi osaksi työtään ja toimivat arvojensa mukaisesti tukiesseen lapsia vertaissuhteissa, mikä on osoitus heidän eettisestä motivaatiostaan. Tämän tutkimuksen tuloksissa tuli esiin, että lastentarhanopettajilla on lukuisia keinoja tukea lasten vertaissuhteita. Nämä lasten vertaissuhteita tukevat keinot ennaltaehkäisivät samalla myös kiusaamista. Lastentarhanopettajat puuttuvat lapsiryhmässä tapahtuvaan kiusaamiseen välittömästi keskustelemalla lasten kanssa, tekemällä yhteistyötä vanhempien kanssa ja seuraamalla, että kiusaaminen päättyy.

ABSTRACT

Author	Johanna Rinkineva
Title	Supporting Children with Their Peer Relationships at Day-care Center
Year	2018
Language	Finnish
Pages	62 + 1 Appendix
Name of Supervisor	Merja Kaminen

The purpose of this bachelor`s thesis was to study the views of kindergarten teachers about their means of supporting children`s peer relationships and preventing and stopping bullying. The topic of this study is important because children at their daycare age actively form their views on what kind behavior is ethically desirable in peer relationships. While children are at daycare centers, early childhood educators have a significant impact on what kind of peer relationships are formed in the daycare group.

Theoretical frame of this bachelor`s thesis was qualitative. The study was carried out as semi-structured theme interview. All the kindergarten teachers of Tuovila daycare center in Mustasaari were interviewed. The answers of the kindergarten teachers were analyzed by theory-based content analysis using the four component model of morality by Rest. This model includes four components: moral sensitivity, moral judgement, moral motivation and moral commitment.

One of the findings in this study was that kindergarten teachers have moral sensitivity, which enables them to understand the impact of good peer relationships for children`s balanced growth and development. Another finding in this study was that kindergarten teachers are able to detect and stop silent bullying effectively in a group of children. Kindergarten teachers act upon their moral sensitivity and according to official documents as National of the early childhood education plan, local early childhood education plan, local pre-school education plan and local anti-bullying plan and local-anti-bullying action plan.

Kindergarten teachers consider supporting children`s peer relationships as an important part of their work and they act upon their moral values when they support children in peer relationships, which suggests that kindergarten have moral motivation. The findings of this study showed that kindergarten teachers have multiple means of supporting children`s peer relationships. These means of supporting peer relationships also prevent bullying in a children`s group by discussing with children, by co-operating with parents and by monitoring that bullying has really ended.

Keywords   Early childhood education, peer relationships, ethical education

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	8
2 EETTINEN KASVATUS VARHAISKASVATUS SUUNNITELMAN PERUSTEISSA.....	10
2.1 Eettinen kasvatus varhaiskasvatuksessa	10
2.2 Lasten vertaissuhteiden tukeminen osana eettistä kasvatusta	11
2.3 Kiusaaminen ehkäisy ja estäminen varhaiskasvatuksessa.....	13
3 RESTIN EETTISEN TOIMINNAN MALLI	16
3.1 Eettinen herkkyys	16
3.2 Moraalis-eettinen ongelmanratkaisu	17
3.3 Eettinen motivaatio.....	17
3.4 Eettinen toimeenpanotaito	18
4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	23
5.1 Tutkimusongelmat	23
5.2 Aineiston kerääminen	23
5.3 Tutkimusmenetelmä	25
5.4 Aineiston analysointi	25
5.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validius	26
5.6 Tutkimuksen eettisyys	27
6 TULOKSET	29
6.1 Eettinen herkkyys ja lasten vertaissuhteet	29
6.2 Moraalis-eettinen ongelmanratkaisu	33
6.2.1 Lapsen tarvitsema tuki vertaissuhteissa	33
6.2.2 Ammatillinen tietoisuus, yhteistyö vanhempien kanssa ja kiusaamisen estäminen.....	35
6.3 Eettinen motivaatio lasten vertaissuhteiden tukemisessa	38

6.4 Eettinen toimeenpanotaito lasten vertaissuhteiden tukemisessa ja kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja estämisessä	40
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	53
8 POHDINTA	57
LÄHTEET.....	59
LIITTEET	

KUVIOLUETTELO**Kuvio 1.** Lasten vertaissuhteiden tukemisen keinot

s.55

LIITELUETTELO**LIITE 1. Haastattelukysymykset**

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin, millaisia ovat Mustasaaren Tuovilan päiväkodin lastentarhanopettajien käsitykset heidän keinoistaan tukea lasten vertaissuhteita ja ennaltaehkäistä ja estää lasten kaverisuhteissa tapahtuvaa kiusaamista. Tämän opinnäytetyön aihe nousi päiväkodin arjesta ja kiinnostuksesta lasten vertaissuhteiden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Tutkimusaihe on tärkeä, koska päiväkotiiässä olevat lapset muodostavat aktiivisesti käsitystään siitä, millainen toiminta vertaissuhteissa on eettisesti toivottavaa.

Lasten ollessa päiväkodissa varhaiskasvattajilla on merkittävä vaikutus siihen, miten päiväkotiryhmässä lapset ottavat toisiaan mukaan leikkiin tai jättävät toiset lapset leikin ulkopuolella vapaan leikin aikana ja millaisia vertaissuhteita he muodostavat. Lasten vertaissuhteet, eettinen harkinta ja empatiakyky kehittyvät varhaiskasvattajien ohjauksessa. Päiväkoti, jossa tämän opinnäytetyön tutkimus toteutettiin, on kooltaan pienekkö ja siten oli mahdollista haastatella kaikkia päiväkodin lastentarhanopettajia. Lastentarhanopettajat rajautuivat tutkimuksen kohdejoukoksi, koska he ovat pedagogisessa vastuussa lapsiryhmästä.

Tämä opinnäytetyön tutkimus on kvalitatiivinen teorialähtöinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Lastentarhanopettajien haastattelut äänitettiin ja purettiin tekstiasuun sisällönanalyysia varten. Vastaukset analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin hyödyntäen Res-tin eettisen toiminnan mallia erittelemään lastentarhanopettajien käsityksiä heidän keinoistaan tukea lapsia heidän vertaissuhteissaan sekä ehkäistä ja estää kiusaamista kaverisuhteissa. Teoriapohjana eettisen kasvatuksen käsitteelle käytettiin valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016-asiakirjassa esitettyä näkemystä eettisestä kasvatuksesta varhaiskasvatuksessa sekä asiakirjassa esitettyä näkemystä lapsen vertaissuhteiden tukemisesta.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen validiteetti eli pätevyys perustuu tutkimusmenetelmän eli puolistrukturoidun teemahaastattelun sopivuuteen tässä laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimusmenetelmän avulla saatiin vastaus tämän opinnäytetyön tutkimusongelmiin: millaisia ovat tutkimukseen osallistuvan päiväkodin lastentar-

hanopettajien käsitykset heidän keinoistaan tukea lasten vertaissuhteita päivähoitossa ja mitkä ovat lastentarhanopettajien käsitykset heidän keinoistaan ennaltaehkäistä ja estää lasten kaverisuhteissa tapahtuvaa kiusaamista. Tämän opinnäytetyön tutkimuksen reliabiliteetti perustuu siihen, että tutkimus suoritettiin tieteellistä tutkimusta yleisesti ohjaavin periaattein. Tutkimuksen eettisyyteen kuului se, että tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja tutkimusmateriaalia käsiteltiin luottamuksellisesti ja tutkimusmateriaali hävitettiin tutkimuksen valmistumisen jälkeen ja tutkimuksessa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä.

2 EETTINEN KASVATUS VARHAISKASVATUS SUUNNITELMAN PERUSTEISSA

Varhaiskasvatusta koko maassa ohjaava Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistettiin vuonna 2016 Opetushallituksen toimesta. Valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 edellyttävät, että kuntien, kuntayhtymien ja muiden palvelun tuottajien on laadittava oma varhaiskasvatussuunnitelma perustuen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sekä jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle on laadittava oma varhaiskasvatussuunnitelma. (Vasu 2016.)

Valtakunnallisissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 puhutaan lasten eettisestä kasvusta ja kasvatuksesta osana lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. (Vasu 2016; Vienola 2017, 157–158.) Tämän opinnäytetyön tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatuksen eettinen kasvatusta ja lasten vertaissuhteiden tukeminen.

2.1 Eettinen kasvatusta varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä opetushallituksen määritelmän mukaisesti lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka (Opetushallitus 2017). Eettisellä kasvatuksella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016-asiakirjan mukaisesti eettisen kasvun, hoidon ja opetuksen kokonaisvaltaista prosessia varhaiskasvatuksessa, jossa lapsi oppii oikean ja väärän erottamista ja eettisiä toimintatapoja vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Vasu 2016, 43; Vienola, 2017).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjassa oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvoisuuden periaatteet nähdään keskeisinä varhaiskasvatuksen arvoina, jotka ohjaavat kaikkea varhaiskasvatusta. Arvoperustassa korostetaan lapsen yhdenver-

taisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimusta. (Vasu 2016; Vienola 2017, 158–161.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 -asiakirjassa todetaan edelleen, että lapsi on ainutkertainen ja arvokas sellaisena kuin hän on ja häntä tulee kasvattaa ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen, kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Lasta tulee siis varhaiskasvatuksessa kuunnella ja arvostaa ja kohdella niin, että hänen positiivinen käsitys itsestään kasvaa ja hän kokee olevansa osa sosiaalista yhteisöään oppien samalla kääntämään saamansa huolenpidon ja kunnioituksen toisten ihmisten eettiseksi kohteluksi. Varhaiskasvatus ja eettinen kasvatus sen osana tulee toteutua yhteistyössä lasten huoltajien sekä lapsen itsensä kanssa. (Vasu 2016; Vienola 2017, 158–165.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 korostetaan niin varhaiskasvatuksen toimintaympäristön, tavoitteiden, toteutuksen kuin arvioinninkin osalta lasten oikeutta saada turvallista ja hyvinvointia lisäävää varhaiskasvatusta. Eettinen kasvatus nähdään osana kokonaisvaltaista lapsen kasvamisen ja oppimisen prosessia. Varhaiskasvattajat soveltavat yhteisiä eettisiä periaatteita eri oppimisen alueisiin varhaiskasvatuksessa ja pyrkivät tuomaan ne osaksi lasten käyttäytymistavoitteita hyväksi katsomillaan toimintamenetelmillä ottaen huomioon lapsen iän. (Vasu 2016; Vienola 2017, 157–158.)

2.2 Lasten vertaissuhteiden tukeminen osana eettistä kasvatusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 -asiakirjassa on lapsen sosiaalisten taitojen ja vertaissuhteiden tukemisesta puhuttu osana yleisiä varhaiskasvatuksen tavoitteita, jotka pohjautuvat Varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatuksen yleisiä tavoitteita on yhteensä kymmenen, joista kahdeksannessa puhutaan lapsen vertaissuhteiden tukemisesta seuraavasti:

”Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan,

toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen.”

(Vasu 2016, 15; VarhKl 2015)

Lasten vertaissuhteet tarkoittavat suunnilleen samalla kehitystasolla olevien lasten välisiä suhteita. Tässä opinnäytetyössä lasten vertaissuhteilla tarkoitetaan päiväkotiryhmän lasten välisiä suhteita. (MLL 2018; Salmivalli 2005, 15.) Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa eettisellä kasvatuksella vertaissuhteissa tarkoitetaan valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 - asiakirjan pohjalta varhaiskasvattajien toimintaa, joka edistää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä, ohjaa eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan ja toisten ihmisten kunnioittamiseen sekä ehkäisee kiusaamista vertaisryhmässä. (Vasu 2016, 15.)

Lapsen vertaissuhteilla on merkittävä vaikutus lapsen sosiaaliselle, emotionaalille ja kognitiiviselle kehitykselle. Kun lapsi kokee olevansa vertaisryhmässään pidetty ja hyväksyty, se tukee hänen kokonaisvaltaista kehitystään ja itsetuntoaan. Vastaavasti torjutuksi tuleminen vertaisryhmässä merkitsee lapselle kehityksellistä riskitekijää. Vertaisryhmään sopeutumisen on todettu tukevan lapsen sopeutumista ja motivaatiota myöhemmin koulussa. Kasvattajilla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisiksi lasten vertaissuhteet ja vuorovaikutus muodostuvat. Lapset ottavat vastaan aikuisten reaktioita siitä, mitä aikuiset pitävät tai eivät pidä hyväksyttävänä lasten välisessä kanssakäymisessä päiväkodissa. Lapset oppivat näkemään, mitä asenteita aikuisilla on. Jos lapsen syrjivään käyttäytymiseen vertaissuhteissa ei puututa, viestitään epäsuorasti, että käyttäytyminen on hyväksyttävää. (Kirves & Stoor-Grenner 2010; 41; Hakkarainen 2012, 26; Laine 2005, 178; Laine 2002, 15–16; Laine & Neitola 2002, 102)

Lasten vertaissuhteiden tukemista on aiemmin tutkittu erityisesti osana lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä. Lasten vertaissuhteiden tukemisessa on erotettu suoria ja epäsuoria keinoja tukea vertaissuhteita. Vertaissuhteiden suorassa tukemisessa pyritään vaikuttamaan suoraan lapseen tai lapsiin. Lasten vertaissuhteiden suoran tukemisen keinoja ovat esimerkiksi kasvattajan ystävällinen ja rohkaiseva vuorovaikutus lasten kanssa, kasvattajan malli oikeasta ja hyväksyttäv-

västä käytöksestä, lasten tukeminen leikkiin mukaan pääsemisessä ja leikin aloittamisessa, lapsen kanssa leikkiin mukaan meneminen, puuttuminen tilanteisiin, joissa lapsi tulee torjutuksi, keskustelut lasten kanssa ja tarinoiden ja draaman käyttö vuorovaikutuksen harjoittelussa ja positiivisen palautteen antaminen lapselle. Epäsuoria keinoja tukea lasten vertaissuhteita ovat muun muassa puitteiden luominen kuten ryhmän koko ja koostumus, rauhalliset tilat ja aikataulutus. Lasten vertaissuhteita tukevat keinot toimivat samalla kiusaamista ennaltaehkäisevästi. (Hakkarainen 2012, 26–27; Lehtinen, Turja & Laakso 2011, 254–259; Laine & Neitola 2002, 101–102; Salmivalli 2005, 182–183.)

2.3 Kiusaaminen ehkäisy ja estäminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet-asiakirjassa todetaan, että varhaiskasvatuksessa ehkäistään kiusaamista ja puututaan siihen (Vasu 2016, 16). Kiusaaminen on lapsen tietoista negatiivista käyttäytymistä toista lasta kohtaan, kun lapsella on tietoisuus myös tekojensa negatiivisista seurauksista. Kiusaaminen on yleensä toistuvaa, mutta myös yksittäiset sanat tai teot ja ulossulkeminen voivat olla kiusaamista. Kiusaaminen jaetaan yleensä fyysiseen, sanalliseen sekä psyykkiseen kiusaamiseen eli hiljaiseen kiusaamiseen, johon kuuluu muun muassa leikistä poissulkeminen, leikin sääntöjen muuttaminen ja selän takana puhuminen sekä negatiivinen vaikuttaminen toisen lapsen kaverisuhteisiin. (Stoor-Grenner & Kirves 2010a, 4–10, 18–19; Stoor-Grenner & Kirves 2010b, 3–5.)

Kiusaamisen ja konfliktin erona pidetään tutkimuksissa sitä, että kiusaajan ja kiusatun välillä vallitsee vallan epätasapaino. Konfliktissa ovat vastakkain suhteellisen tasaväkiset osapuolet, kun taas kiusaamisessa kiusatulla on vaikeuksia puolustautua itseensä kohdistuvaa kielteistä toimintaa vastaan. Vallan epätasapaino voi olla seurausta siitä, että kiusaaja on fyysisesti vahvempi, verbaalisesti taitavampi, iältään vanhempi tai hänellä on enemmän kavereita ja korkeampi asema ryhmässä, hän tietää uhrin heikkoudet ja saa tukea ryhmän muilta jäseniltä. (Stoor-Grenner & Kirves 2010a, 4–10, 18–19; Stoor-Grenner & Kirves 2010b, 3–5.)

Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa perustuu aikuisen omien asenteiden tarkistamiseen, omaan suhtautumiseen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisön sekä ymmärrykseen siitä, miten aikuinen voi itse vaikuttaa ilmiön olemassaoloon. Aikuisen toiminta ja valinnat voivat ylläpitää kiusaamistilanteiden jatkumista ja mahdollistaa niiden syntymisen. Aikuisen tehtävänä varhaiskasvatuksessa on kantaa vastuu kiusaamistilanteista, niihin puuttumisesta ja ennaltaehkäisystä. (Kirves & Stoor-Grenner 2010b, 10–11.)

Kiusaaminen koskettaa aina koko lapsiryhmää. Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen tulee siksi nähdä laajemmin ja pyrkiä vaikuttamaan koko päiväkotiryhmän toimintaan. Päivähoitoyksikön on itse päätettävä, millaiset keinot kussakin tilanteessa ja kunkin lapsiryhmän kohdalla ovat tehokkaita. Kiusaamisen ehkäisy ja estäminen tulisikin nähdä osana arjen pedagogiikkaa, joka muuttuu ja muotoutuu ryhmän ja lasten taitojen mukaan. (Kirves & Stoor-Grenner 2010b, 10–11.) Kiusaamisen estämisen tueksi on useissa kunnissa ja päivähoitoyksiköissä laadittu päivähoitoa varten Kiusaamisen vastaisia toimintaohjelmia, kuten myös Mustasaaren kunnassa, jossa tutkimukseen osallistuneen päiväkodin lastentarhanopettajat työskentelevät (Mustasaaren kunta 2011).

Kiusaamisen ehkäisy on Kirveen ja Stoor-Grennerin (2010b) mukaan vaikuttamista koko lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ryhmän luomista sekä vuorovaikutustaitojen vahvistamista lapsiryhmässä. Konfliktien ja riitojen myönteinen ratkaisu voidaan nähdä kiusaamisen ehkäisyä. (Kirves & Stoor-Grenner 2010b, 10–11.) Myönteisten vertaissuhteiden ja vertaisryhmien rakentamisen tulisi Kirveen ja Stoor-Grennerin(2010a) mukaan olla osa arjen kasvatustyötä. Kiusaamisen ehkäisyyn kuuluvat varhaiskasvatuksessa tapa- ja moraali kasvatus, kasvatuskumppanuus, lasten itsetunnon ja osallisuuden vahvistaminen, aikuisen sitoutuminen lapsiryhmään, joka näkyy negatiivisten vuorovaikutusprosessien katkaisemisena ja lasten leikkien ohjaamisena, osallistumisena niihin ja havainnointina, lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen ja itsesätelyn tukeminen. Kiusaamiseen ehkäisyyn kuuluvat lisäksi valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman ja paikallisten kiusaamisen ehkäisyä ja puuttumista koskevan suunnitelman mukaan toimiminen, työskentely tasa-arvoisemman päiväkodin puolesta ja päiväkodin johta-

jan pedagoginen johtajuus ja vastuu ja varhaiskasvatushenkilöstön koulutus koken kiusaamisen ehkäisyä. (Kirves & Stoor-Grenner 2010 a, 44–53; Kirves & Stoor-Grenner 2010 b, 22–54.)

3 RESTIN EETTISEN TOIMINNAN MALLI

James Rest on muotoillut kollegoidensa kanssa eettisen toiminnan mallin, joka koostuu neljästä komponentista. Restin eettisen toiminnan mallin neljä komponenttia ovat eettinen herkkyys, moraalis-eettinen ongelmanratkaisu, eettinen motivaatio ja eettinen toimeenpanotaito. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 20; Rest, Narvaez, Bebeau & Thoma 1999.) Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa Restin eettisen toiminnan mallia käytetään analysoitaessa lastentarhanopettajien käsityksiä heidän mahdollisuuksistaan tukea lasten vertaissuhteita osana varhaiskasvatuksen eettistä kasvatusta ja ehkäistä kaverisuhteissa tapahtuvaa kiusaamista.

Eettistä kasvatusta antaessaan varhaiskasvattaja toimii omien eettisten käsitystensä pohjalta, jotka ovat yhteydessä varhaiskasvatuksen yleisiin tavoitteisiin ja molemmat vaikuttavat yhdessä lapsen saamaan eettiseen kasvatukseen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajien oma toiminta muodostaa esimerkin eettisestä toiminnasta varhaiskasvatuksen piirissä oleville lapsille. (Vienola 2017, 158–164.)

3.1 Eettinen herkkyys

Restin eettisen toiminnan mallissa ensimmäisen tason muodostaa eettinen herkkyys. Eettinen herkkyys edellyttää kykyä tunnistaa eettinen jännite tai ongelma arkipäivän tilanteissa. Siihen kuuluu taito tunnistaa tilanteessa mukana olevien ihmisten erityispiirteet, tarpeet, oikeudet ja velvollisuudet, mikä edellyttää empatia- ja roolinottotaitoja. Eettiseen herkkyyteen kuuluu pohdinta siitä, miten oma toiminta vaikuttaa toisen ihmisen hyvinvointiin, eri toimintamahdollisuuksien ja niiden seurausten arviointi ja ennakointi eri osapuolten näkökulmasta. (Juujärvi ym. 2007, 21–23.)

Eettiseen herkkyyteen kuuluu myös omien tunteiden, asenteiden ja ennakkoluulojen tunnistaminen ja reflektointi. Suomalaisen tutkimuksen (Myyry & Helkama 2002) mukaan eettinen motivaatio on yhteydessä korkeampaan eettiseen herkkyyteen. Toisen ihmisen hyvinvoinnin arvostamiseen liittyvät arvot näyttävät tutki-

muksen mukaan lisäävän eettisten ongelmien tunnistamista. (Juujärvi ym. 2007, 21–23.) Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa selvitettiin puolistrukturoidun teema-haastattelun avulla, mitkä ovat lastentarhanopettajien käsitykset hyvien vertais-suhteiden merkityksestä lapselle ja miten he tunnistavat erityisesti lapsiryhmässä tapahtuvan psyykkisen eli hiljaisen kiusaamisen.

3.2 Moraalis-eettinen ongelmanratkaisu

Restin eettisen toiminnan mallin mukaisesti moraalinen ongelma tunnistetaan ensimmäisessä vaiheessa eettisen herkkyyden pohjalta ja sen jälkeen toisessa vaiheessa on päätettävä, mikä mahdollisista toimintavaihtoehdoista on oikein. Moraalis-eettinen ongelmanratkaisu viittaa Restin eettisen toiminnan mallissa päätöstä edeltävään ajatteluprosessiin, jonka aikana pohditaan eri vaihtoehtoja toiminnalle. Tutkimuskirjallisuudessa tätä osatekijää kutsutaan myös moraaliarvioinniksi tai moraaliseksi päätöksenteoksi ja se on tunnetuin ja tutkituin eettisen toiminnan osatekijöistä. (Juujärvi ym. 2007, 24–25.)

Tutkimuksissa on todettu, että moraalis-eettisen ongelmanratkaisun luonne vaihtelee paljon, koska osa eettisistä ongelmatilanteista ratkaistaan intuitiivisesti ja osaa pohditaan hyvin tietoisesti ja pitkään. Ammattieettisessä ongelmanratkaisussa ammattilaisen henkilökohtaiset arvot ja moraalikäsitteet ovat yhteydessä ammattieettisiin arvoihin ja periaatteisiin. (Juujärvi ym. 2007, 24–25.) Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa tutkittiin, miten lastentarhanopettajat kuvaavat eettisen herkkyyden ja moraalis-eettisen ongelmanratkaisunsa pohjalta tunnistavansa tilanteet, joissa lapset tarvitsevat tukea vertaissuhteissaan ja miten he estävät lasten vertaissuhteissa tapahtuvaa kiusaamista.

3.3 Eettinen motivaatio

Restin eettisen toiminnan mallissa tehtyään eettisessä ongelmatilanteessa oikeaksi katsomansa ratkaisun yksilön tulisi toimia ratkaisunsa mukaisesti. Moraaliajatte-

lun kehittyneisyydellä ja moraalis-eettisellä ongelmaratkaisutaidolla ei tutkimusten mukaan ole kuitenkaan suoraa yhteyttä käyttäytymiseen. Yksilö tarvitsee eettistä motivaatiota toimiakseen oikein. Motivoituminen toimimaan eettisesti tarkoittaa sitä, että ihminen on sitoutunut eettiseen päämäärään ja tuntee olevansa henkilökohtaisesti vastuussa tilanteen eettisistä seurauksista. Eettisen motivaation merkitys on siinä, että sen tehtävänä on saada ihminen valitsemaan keskenään kilpailevista arvoista ja ihanteista moraalista päämäärää palvelevat arvot ja ihanteet. (Juujärvi ym. 2007, 27–28.)

Israelilainen Shalom Schwartz (1992) on kehittänyt sosiaalipsykologisen teorian arvoista, jossa arvot määritellään yleisiksi elämää ohjaaviksi periaatteiksi, jotka voi asettaa henkilökohtaiseen tärkeysjärjestykseen. Schwartzin mukaan arvot ohjaavat ihmisten valintoja, tilanteiden arviointia ja toimintaa. Arvot ovat tavoiteltavia päämääriä ja siksi ne motivoivat yksilöä toimimaan. Arvot ovat yhteydessä asenteisiin sekä eettisen toiminnan muihin osatekijöihin. Suomalaistutkimusten mukaan toisten hyvinvoinnista huolehtimiseen tähtäävät arvot ovat yhteydessä korkeampaan eettiseen herkkyyteen, korkeampaan empatiaan sekä moraalijattelun kehittyneisyyteen. (Juujärvi ym. 2007, 27–28.)

Valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on asiakirjan aluksi määritelty arvot, jotka ohjaavat kaikkea varhaiskasvatusta ja myös varhaiskasvatuksen eettistä kasvatusta (Vasu 2016). Tämän opinnäytetyön tutkimuksessa tutkittiin, miten lastentarhanopettajat kuvaavat eettistä motivaatiotaan ja niitä arvoja, jotka vaikuttavat heidän toimintaansa lasten vertaissuhteiden tukemisessa ja kiuasaamisen ehkäisemissä.

3.4 Eettinen toimeenpanotaito

Restin eettisen toiminnan mallissa eettisen herkkyyden, moraalis-eettisen ongelmanratkaisun ja eettisen motivaation lisäksi tärkeä osa eettistä toimintaa on eettinen toimeenpanotaito. Toimeenpanotaito on olennainen osa eettistä toimintaa, sillä sen epäonnistuessa muut eettisen toiminnan osatekijät johda toivottuun lopputu-

lokseen. Rest määrittelee toimeenpanotaidon kyvyksi ja rohkeudeksi toimia moraalisten periaatteiden mukaisesti myös paineen alla. Eettinen toimeenpanotaito vaatii päättäväisyyttä, tahdon lujuuutta ja rohkeutta, mutta ne eivät kuitenkaan yksinään riitä eettisen toiminnan mittareiksi. Eettinen toimeenpanotaito vaatii taustalleen muita kolmea eettisen toiminnan osatekijää; eettistä herkkyyttä, moraaliseettistä ongelmanratkaisua ja eettistä motivaatiota. (Juujärvi ym. 2007, 29–30.) Tässä opinnäytetyön tutkimuksessa tutkittiin sitä, miten lastentarhanopettajat kuvaavat omaa eettistä toimeenpanotaitoaan lasten vertaissuhteiden tukemisessa ja kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä.

4 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

Varhaiskasvatusta on tutkittu eettisen kasvatuksen näkökulmasta Suomessa vielä toistaiseksi vähän. Uusin tutkimus liittyen eettiseen kasvuun ja kasvatukseen suomalaisessa kasvatustajärjestelmässä on Kaisu Toivosen (2015) väitöstutkimus: *Persoonan eettinen kasvu ja kasvatustajärjestelmä jälkimodernissa ajassa suomalaisen kasvatustajärjestelmän kautta tulkittuna*. Toivonen (2015) näkee tutkimuksensa tuloksissa, että opetussuunnitelmissa tulisi ottaa nykyistä vahvempi kanta varhaiskasvatuksesta toisen asteen koulutukseen siitä, miten eettisen persoonan kasvu ja kasvatustajärjestelmä huomioidaan ja toteutetaan. (Toivonen 2015, 156.) Esimerkiksi Ruotsissa eettisen kasvatuksen näkökulma on huomioitu voimakkaammin pedagogiikassa (Gren 2007).

Tiina Liukkonen on tehnyt väitöstutkimuksen aiheesta *Varhaiskasvatustajärjestelmän ammattilaiset ja kasvatustajärjestelmän etiikka*. Liukkosen (2002) mukaan, hänen tutkimuksensa tarkoitus oli herättää lastentarhanopettajien työtä tekevien tietoisuutta työnsä arvosidonnaisuudesta ja työn eettisestä ulottuvuudesta. Tutkimuksessa tarkasteltiin lastentarhanopettajien esittämiä käsityksiä heidän työnsä eettisistä ulottuvuuksista. (Liukkonen 2002.) Vuokko Vienola on tehnyt lisensiaattitutkielman: *Päivähoidon eettinen kasvatustajärjestelmä 1980-luvulla sekä kirjan Eettinen kasvatustajärjestelmä päivähoidossa* (Vienola 1989 & 1986). Lisäksi Vienola (2017) on tarkastellut valtakunnallisen Varhaiskasvatustajärjestelmän perusteiden esittämää näkemystä eettisestä kasvatuksesta, jota käsiteltiin tämän opinnäytetyön luvussa 2.1. (Vienola 2017.) Aikaisemmin suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa pienen lapsen kasvu ja kasvatustajärjestelmä perheessä ja lähiyhteisössä eettiseksi yksilöksi ovat tarkastelleet muun muassa Annika Takala kirjassaan *Ihmiseksi kasvaminen* ja Veli-Matti Värri kirjassaan *Hyvä kasvatustajärjestelmä – kasvatustajärjestelmä hyvään* (Takala 1997; Värri 2002).

Eettinen kasvatustajärjestelmä tapahtuu päiväkodissa aina yhteisössä kasvattajien ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa. Yhteisöllistä kasvatustajärjestelmää ja yhteisöllistä oppimista päiväkodissa on tutkinut muun muassa Merja Koivula (2010) kasvatustieteen väitöskirjassaan ja Kaarina Laine (2005) on kirjoittanut aiheesta tutkimustensa pohjalta kirjan *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa*. Arvokasvatustajärjestelmän ja kasvattajien

jan persoonan merkitystä Max Schelerin kasvatustilfilosofian näkökulmasta on tutkinut Ulla Solasaari (Koivula 2010; Laine 2005; Solasaari 2003).

Lisäksi eettiseen kasvatukseen liittyen on tehty opinnäytetöitä, joissa tarkastellaan eettisen kasvatuksen toteuttamistapoja esikoulussa sekä vanhempien näkemyksiä eettisestä kasvatuksesta (Alander & Kari 2012; Kokkonen 2005). Näkökulmaksi tähän opinnäytetyön tutkimukseen rajautui eettisen kasvatuksen näkökulmasta lastentarhanopettajien käsitykset heidän keinoistaan tukea lasten vertaissuhteita ja ennaltaehkäistä kiusaamista, joita analysoidaan Restin eettisen toiminnan mallin pohjalta.

Pienten lasten kiusaaminen varhaiskasvatuksessa ja sen ennaltaehkäiseminen on noussut keskustelun kohteeksi erityisesti 2010-luvulta lähtien Suomessa koulu-kiusaamiskeskustelun jälkiaallossa sekä kansainvälisen tutkimuksen innoittamana. Laura Kirves ja Maria Stoor-Grenner (2010 a & b) ovat kirjoittaneet aiheeseen liittyen kaksi kirjaa: *Kiusaavatko pienetkin lapset ja Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa*, joissa he käsittelevät kiusaamisen havaitsemista ja tunnistamista sekä kiusaamisen ehkäisyä varhaiskasvatuksessa. Laura Repo (2015) on kirjoittanut kirjan *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*, jossa hän käsittelee väitöstutkimuksensa pohjalta pienten lasten kiusaamista ilmiönä ja kiusaamisen ehkäisyä varhaiskasvatuksessa. Laura Repo ja Vilja Laaksonen (2017) ovat kirjoittaneet kirjan *Kaveritaitoja*, jossa käsitellään pienten lasten vertaissuhteiden ja kaveritaitojen kehittämistä. Vilja Laaksonen (2014) käsittelee väitöstutkimuksessaan lasten vertaissuhdetaitoja ja kiusaamista esikoulun vertaisryhmissä. (Viljanen & Repo 2017; Repo 2013 & 2015; Laaksonen 2014; Kirves & Stoor-Grenner 2010a & b.)

Sylvia Tast on käsitellyt lasten vertaissuhteiden pedagogista rakentamista ja tukemista varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettajaliiton julkaisussa *Nyt on pedagogiikan aika*. Päiväkoti-ikäisten lasten syrjäytymistä vertaisryhmästä tutkivat jo 2000-luvun alussa Turun yliopiston tutkimushankkeessa Niina Junttila, Kaarina Laine, Marita Neitola ja Johanna Talo. (Tast 2017; Laine & Neitola 2002; Junttila 2000; Talo 2000)

Tiia Paananen (2014) ja Janica Myllykoski (2015) ovat opinnäytetöissään lasten välisen kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen keinoja päiväkodissa ja Anniina Anttonen ja Suvi Haapala ovat tutkineet pro gradu-tutkielmassaan (2015) kasvattajien näkemyksiä kiusaamisen ilmenemisestä ja siihen puuttumisesta päiväkodissa. Liisa Säaskilahti (2010) on tutkinut pro gradu-tutkielmassaan kasvattajan roolia alle kolmevuotiaiden vertaissuhteiden tukemisessa ja 3-5-vuotiaiden vertaissuhteiden tukemista puolestaan opinnäytetyössään Heidi Lampi (2013). Vertaissuhteiden tukemista lapsilla, joilla on itsesätelyn pulmia, on tutkinut Anne Hakkarainen (2012) varhaiskasvatustieteen pro gradu-tutkielmassaan ja lasten vertaissuhteita varhaiskasvatuksen työntekijöiden oppimisen kohteena Terhi Niemenmaa (2012) pro gradu-tutkielmassaan. (Anttonen & Haapala 2015; Myllykoski 2015; Paananen 2014; Lampi 2013; Hakkarainen 2012; Niemenmaa 2012; Säaskilahti 2010.)

Opetushallituksen tilannekartoituksessa vuodelta 2017 todetaan, että aikuisten ja lasten keskinäisiä vuorovaikutussuhteita varhaiskasvatuksessa ja toisaalta lasten keskinäisiä suhteita ja ryhmädynamiikkaa on tutkittu yleisesti ottaen kuitenkin vasta vähän Suomessa, mikä viittaa siihen, että tarvitaan lisää tietoa varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikkaan soveltuvista menetelmistä. (Määttä, Koivula, Huttunen, Paananen, Närhi, Savolainen & Laakso 2017.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen teorialähtöinen tutkimus. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus sisältää monia eri tutkimustraditioita ja aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Sekä kvantitatiivisessa että kvalitatiivisessa tutkimuksessa teoriaa voidaan käyttää välineenä, joka mahdollistaa tulkintojen tekemisen kerätystä tutkimusaineistosta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkimuksen tavoitteena on löytää ja paljastaa olemassa olevia tosiasioita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään metodeja, joissa tutkittavien näkökulma pääsee esille kuten teemahaastatteluja. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma tarkentuu tutkimuksen edetessä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.)

5.1 Tutkimusongelmat

Tämän opinnäytetyön päätutkimusongelma oli: millaisia ovat tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien käsitykset heidän keinoistaan tukea lasten vertaissuhteita päivähoidossa. Alatutkimusongelmat olivat: mitkä ovat lastentarhanopettajien käsitykset heidän keinoistaan ennaltaehkäistä ja estää lasten kaverisuhteissa tapahtuvaa kiusaamista. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 187–188; Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216–217.) Tutkimusongelmiin on kiteytetty kysymysten muodossa se, mitä tässä opinnäytetyössä tutkittiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

5.2 Aineiston kerääminen

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen haastattelut toteutettiin joulukuussa 2017. Haastattelut toteutettiin Tuovilan päiväkodissa, jonka johtajalta kysyttiin päiväkodin lastentarhanopettajien halukkuutta osallistua opinnäytetyön tutkimukseen. Tuovilan päiväkodissa kaikki viisi lastentarhanopettajaa ilmaisivat halukkuutensa

osallistua tutkimukseen. Tuovilan päiväkotia valikoitui tämän opinnäytetyön tutkimuksen kohteeksi, koska se oli tutkimuksen tekijälle aikaisemman työkokemuksen pohjalta tuttu ja näin tutkimukseen osallistujien saaminen oli varmempaa. Tuovilan päiväkotia on kooltaan myös pienehkö päiväkotia ja se mahdollisti kaikkien lastentarhanopettajien haastattelun. Lastentarhanopettajat muodostivat tutkimuksen kohderyhmän, koska heillä on pedagoginen vastuu päiväkotiryhmän toiminnasta.

Päiväkodin johtajan tutustuttua tutkimussuunnitelmaan ja annettua tutkimusluvan, hän välitti haastattelukysymykset lastentarhanopettajille etukäteen tutustuttavaksi muutamaa päivää ennen haastattelua. Kysymykset olivat laajoja ja siksi oli perusteltua antaa haastateltavien tutustua niihin etukäteen, niin että heillä oli aikaa rauhassa miettiä omia vastauksiaan haastattelukysymyksiin. Ohjeistuksena lastentarhanopettajille oli se, että he eivät mieti keskenään vastauksia, mutta omassa tiimissään heillä oli mahdollista keskustella lasten vertaissuhteiden tukemisesta. Tutkimuksen kysymykset testattiin ennen tutkimuksen toteuttamista yhdellä lastentarhanopettajalla, jonka jälkeen teemahaastattelun runko tarkentui. Tämän opinnäytetyön puolistrukturoidun teemahaastattelun kysymykset on esitetty liitteessä 1 (Liite 1).

Haastattelupaikkana oli Tuovilan päiväkotia Mustasaaren kunnassa, jossa tutkimukseen osallistuneet viisi lastentarhanopettajaa työskentelevät. Haastattelupaikan valinnalla haluttiin varmistaa haastateltaville tutkimukseen osallistuminen työpäivän aikana. Haastattelut toteutettiin lastentarhanopettajien omissa työhuoneissa, mikä mahdollisti rauhallisen haastattelutilanteen. Haastattelut tehtiin yhden päivän aikana yksilöhaastatteluina ja kaikki haastattelut äänitettiin. Haastattelujen kesto vaihteli 40 -70 minuutin välillä ja yhteensä haastattelujen kesto oli 4 tuntia 18 minuuttia. Haastattelut purettiin tekstiasuun ja tekstiasuun muutettuna haastattelumateriaalia oli 45 liuskaa.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teema-haastattelua. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on etukäteen määrätty. Puolistrukturoitu haastattelu puolestaan tarkoittaa sitä, että teema-alueisiin liittyvät kysymykset on mietitty valmiiksi, mutta siinä ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata omin sanoin. (Eskola & Vastamäki 2015, 27–29.)

Puolistrukturoitu haastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi samoissa tilanteissa kuin strukturoimaton haastattelu eli kun on kyseessä emotionaalisesti arat aiheet tai kun tutkitaan ilmiötä, josta henkilöt eivät ole tottuneet päivittäin keskustelemaan, kuten arvoistaan, ihanteistaan ja perusteluistaan. (Saaranen, Kauppinen & Puusniekka 2006; Hirsijärvi & Hurme 1995, 35.) Lasten vertaissuhteiden tukeminen eettisen kasvatuksen näkökulmasta ja omien käsitysten pohtiminen varhaiskasvattajana on aihepiiri, josta ei keskustella päivittäin ja siksi puolistrukturoitu haastattelu sopi tutkimusmenetelmänä aiheen tutkimiseen.

5.4 Aineiston analysointi

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen analyysimenetelmänä käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia, jossa aineiston analyysia ohjaa valmis malli. Tässä opinnäytetyössä käytettiin tulkintoja selittävänä teoriana James Restin (Rest ym.1999) eettisen toiminnan mallia.

Sisällönanalyysissa tutkimuksen aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan tekstimuotoisia tai tekstimuotoiseksi muutettuja aineistoja. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen aineisto analysoitiin teorialähtöisen sisällön-analyysin hyödyntäen Restin eettisen toiminnan mallia (Rest ym.1999). Teoriapohjana käytettiin niin ikään valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjassa esitettyä näkemystä eettisestä kasvatuksesta varhaiskasvatuksessa ja lasten vertaissuhteiden tukemisesta ja kiusaamisen ehkäisystä.

5.5 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validius

Tutkimuksen reliabiliteetin käsite on lähtöisin kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Reliabiliteetillä tarkoitetaan tutkimuksessa sitä, että tutkittaessa samaa henkilöä saadaan kahdella eri tutkimuskerralla sama tulos. Laadullisessa tutkimuksessa on kuitenkin muistettava, että ihmiselle on ominaista ajan mukana tapahtuva muutos.

Toinen tapa määritellä tutkimuksen reliabiliteetti on se, että tutkimuksen tuloksella on reliabiliteetti, jos kaksi arvioitsijaa päätyy samanlaiseen tulokseen. Laadullisessa tutkimuksessa on muistettava kuitenkin myös se, että täydellistä intersubjektiivisuutta ei laadullisessa tutkimuksessa ole. Yksimielisyyden todennäköisyys tulkinnasta kasvaa kuitenkin silloin, kun arvioinnit on sijoitettava tiettyihin luokkiin ja näitä luokkia on vähän. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 186.)

Hirsijärvi ja Hurme (2000) kannattavat sellaista reliabiliteetin määrytymistapaa, jossa kaksi tai useampi arvioijaa päätyy keskustelemalla yksimielisyyteen tutkimuksen luokituksista. Kolmas tapa määritellä tutkimuksen reliabiliteetti on se, että kahdella rinnakkaisella tutkimusmenetelmällä saadaan sama tulos. Laadullisessa tutkimuksessa on muistettava, että ihmisen käyttäytyminen vaihtelee ajan ja paikan mukaan ja siksi on epätodennäköistä, että kahdella tutkimusmenetelmällä saadaan sama tulos. Erot kahden eri tutkimuskerran välillä eivät kuitenkaan välttämättä tarkoita menetelmien heikkoutta, vaan ne voivat tarkoittaa muuttuneita tutkimusolosuhteita. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 186.) Tämän tutkimuksen reliabiliteetti pyrittiin varmistamaan siten, että tämä tutkimus suoritettiin tieteellistä tutkimusta yleisesti ohjaavin periaattein (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012; Tuomi & Sarajärvi 2009, 125–133).

Tutkimuksen validiuden käsite on lähtöisin alun perin kvantitatiivisesta tutkimuksesta niin kuin reliabiliteettikin. Kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä on validiudesta puhuttaessa tapana erottaa kaksi eri päätyyppiä: tutkimusasetelmavalidius ja mittausvalidius, kuten esimerkiksi ennustevalidius. Ennustevalidius merkitsee sitä, että yhdestä tutkimuskerrasta on mahdollista ennustaa myös myöhempien tutkimuskertojen tulos. Tutkimusasetelmavalidiuudessa on puolestaan neljä eri muotoa: tilastollinen validius, rakennevalidius, sisäinen validius ja ulkoinen validius. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 186–187.)

Rakennevalidiuudessa on kysymys erityisesti siitä, koskeeko tutkimus sitä, mitä sen on ajateltu koskevan eli käytetäänkö tutkimuksessa käsitteitä, jotka heijastavat tutkittavaa ilmiötä. Tarkalla käsiteanalyysillä parannetaan tutkimuksen luotettavuutta ja näin tutkimuksella saavutetaan se, mitä on aiottu tutkia. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 186–187.) Tässä tutkimuksessa käytettiin sellaisia käsitteiden määritelmiä, jotka ovat mahdollisimman lähellä sekä tutkimusyhteisön että tutkittavien käsitystä. Tämän tutkimuksen validiteettiin kuuluu se, että tutkimuksessa löydettiin vastaukset tutkimussuunnitelmassa esitettyihin kysymyksiin.

Tutkimusmenetelmänä käytetyn puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla saatiin vastaus tämän opinnäytetyön päätutkimusongelmaan: millaisia ovat tutkimukseen osallistuvan päiväkodin lastentarhanopettajien käsitykset heidän keinoistaan tukea lasten vertaissuhteita päivähoidossa. Tutkimusmenetelmän avulla saatiin vastaus myös alatutkimusongelmiin: mitkä ovat lastentarhanopettajien käsitykset heidän keinoistaan ennaltaehkäistä ja estää lasten kaverisuhteissa tapahtuvaa kiusaamista. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 187–188; Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216–217.)

5.6 Tutkimuksen eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa on Tuomen ja Sarajärven (2002, 122–130) mukaan tärkeää kiinnittää huomiota tutkimuksen eettisyyteen. Tutkittavien suojaan kuuluu se, että tutkimukseen osallistujat tietävät, mistä tutkimuksessa on kyse. Tutkittavi-

en suojaan kuuluu myös se, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että kaikki tutkimusaineisto on luottamuksellista. Tärkeää tutkittavien suojan kannalta on, että tutkittavien anonymiteetti turvataan tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 128–129.)

Tämän tutkimuksen eettisyys varmistettiin siten, että tutkimuslupa-anomus esitettiin päiväkodin johtajalle ja tutkimus toteutettiin sen jälkeen, kun tutkimuslupa oli hyväksytty. Tämän opinnäytetyön tutkimukseen eettisyyteen kuului se, että tutkimushaastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista, haastattelumateriaalia käsiteltiin luottamuksellisesti ja se hävitettiin tutkimuksen valmistumisen jälkeen ja tutkimuksessa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012; Tuomi & Sarajärvi 2002, 122–130.)

6 TULOKSET

Lastentarhanopettajien puolistrukturoiduissa teemahaastatteluihin antamia vastauksia analysoidaan seuraavassa sisällönanalyysin keinoin Restin eettisen toiminnan mallin avulla. Lastentarhanopettajien haastatteluista poimituissa suorissa si- taateissa heistä käytetään kirjaimia A-E.

6.1 Eettinen herkkyys ja lasten vertaissuhteet

Kaikki tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat näkivät, että lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen ja päiväkodissa viihtymisen kan- nalta on tärkeää, että lapsella on hyvät vertaissuhteet päiväkodissa ja että hän ko- kee olevansa tasa-arvoinen ryhmän jäsen.

Hyvät vertaissuhteet merkitsee lapselle varmasti todella paljon. Hyvät ver- taissuhteet saa lapset viihtymään päiväkodissa. Ne on ne vertaissuhteet sitä, mikä saa lapsen tulemaan, yksi osa tietenkin sitä, mikä saa lapsen tu- lemaan mielellään päiväkotiin. Merkitystä jos ajattelee, jos ne ei toimi- kaan, niin se aiheuttaa paha mieltä ja sitä kautta sitten tietenkin voi lap- selle tällaisia ahdistuksen kokemuksia syntyä ja sitä kautta totta kai vai- kuttaa siihen koko päivään ja kokemukseen päiväkodista.

(Lastentarhanopettaja A)

Hyvillä vertaissuhteilla nähtiin olevan ratkaiseva merkitys niin lapsen päiväkodis- sa viihtymiselle kuin tulevalle koulussa viihtymiselle.

Kyllä mä uskon, että se merkitsee tosi pitkälle ihan kaikkea, jos miettii koulutietä. Uskon, että se merkitsee sitä, että lapsi myös silloin oppii, ha- luaa käydä koulua, haluaa tulla esikouluun tai päiväkotiin. Jos kaveriasiat on hyvin, niin silloin on yleensä muutkin asiat hyvin.

(Lastentarhanopettaja C)

Hyvien vertaissuhteiden päiväkodissa korostettiin ehkäisevän syrjäytymistä ja ryhmän ulkopuolelle jäämissä koulussa.

Se syrjäytyminen saattaa alkaa ihan sieltä, jopa jo esikoulusta, jos ei osata nähdä sitä tilannetta eikä puuttua siihen. Se on kuitenkin se meidän aikuisien aika isokin, tärkeä tehtävä havainnoida ja katsoa, jos tällaisia tilanteita tulee, niin koetetaan auttaa asioita paremmalle raiteelle.

(Lastentarhanopettaja B)

Lastentarhanopettajien vastauksissa välittyi eettinen herkkyys, kun he tarkastelivat lapsen vertaissuhteiden merkitystä lapsen tämänhetkisen sekä tulevan koulussa viihtymisen, kasvun ja kehityksen kannalta.

Kaikki lastentarhanopettajat kokivat pystyvänsä havainnoimaan lasten vertaissuhteita päiväkotiryhmässä ja havaitsemaan myös hiljaisen kiusaamisen lasten välillä.

Kiusaamisen havaitsemisessa vielä päiväkotitasolla, jos vertaa vaikka koulumaailmaan, niin uskoisin, että kiusaamistapaukset tai kiusaaminen ylipäättään, on helpommin havaittavissa.

(Lastentarhanopettaja A)

Kaikki lastentarhanopettajat painottivat vastauksissaan sitä, että aikuisen on oltava läsnä leikkitilanteissa ja havainnoitava leikkiä huomatakseen lasten välisen vuorovaikutuksen ja vertaissuhteiden laadun ja mahdollisen hiljaisen kiusaamisen.

En mä nyt voi sanoa, että sitä välttämättä on helppo havaita, mutta kyllä sitä havaitsee, jos lapsia tarkkaan seuraa. Niin kyllä sen näkee, sellaisen hiljaisen poisjättämisen tai hiljaisen kiusaamisen. Se on sellasta, mä melkein väitän, että sen näkee. Se on sellasta, että lapsi voi sanoa, että en halua mennä tohon leikkiin. Sitten kun sä rupeet seuraamaan, miksi se ei halua mennä, niin näennäisesti otetaan mukaan, koska ei uskalleta aikuiselle sanoa. Mutta sitten siinä leikissä saatetaan jopa kääntää selkää vähän tai sitten sä oot vaan joku perässäkulkija tai sitten sut roolitetaan hirveen

tarkkaan: ”Okei, täällä on kaikki muut roolit mennyt, mutta sä voit olla vaikka se Mato Mutanen. Sulla on sellanen ja sellanen rooli.” Elikkä se tavallaan tulee sitä kautta, että sä oot joku semmonen, jolle vaan sanellaan tai käännetään selkä. Tai pienilläkin lapsilla on sitä sellasta, että ruvetaan kuiskimaan, niin että siinä leikissä on semmosia osia, joita ei kerrota sitten tälle yhdelle.

(Lastentarhanopettaja C)

Sellaistakin voi olla, että johonkin porukkaan sanotaan, että: ”Joo, joo, kyllä se voi tulla meidän kanssa leikkimään.” Mutta siinä leikissä kukaan ei esimerkiksi puhu sille lapselle, niin ei se kauaa siinä sitten pysy. Se lapsi kyllä ymmärtää, että ei mua tähän oikeesti haluttu.

(Lastentarhanopettaja D)

Suurin osa lastentarhanopettajista kertoi haastattelussa edellä kuvatunlaisista tilanteista lasten vapaan leikin aikana, joissa tapahtui lasten välistä hiljaista kiusaamista. Lastentarhanopettajat kertoivat, että lapset tulivat kertomaan aikuisille, mikäli jotakin toista lasta kiusattiin ja ei otettu mukaan leikkiin. Lapsia rohkaistiin kertomaan avoimesti myös hiljaisesta kiusaamisesta.

Kaikki lastentarhanopettajat kertoivat myös siitä, miten päiväkotiryhmässä näkyi myönteinen vuorovaikutus lasten vertaissuhteissa.

Kyllä sen (myönteisen vuorovaikutuksen) huomaa. Jos vaikka kaikki lapset on jossain leikissä mukana. Toki voi olla välillä äänestäkin leikkiä, mutta se ei vielä tarkoita, että se olisi jotenkin riittävä. Sitä on välillä kiva olla sellasena kärpäsenä katossa ja kuunnella niin, että lapset ei huomaa, et sä kuuntelet niitten juttuja. Voi kuulla aika jänniä vuoropuheluita ja semmosia aika syvällisiäkin juttuja välillä ja hauskoja juttuja. Oikeesti huomaa, että lapset kuuntelee toistansa, ettei se oo vaan sitä, että molemmat puhuu, vaan että oikeesti kuunnellaan, mitä se toinen sanoo.

(Lastentarhanopettaja D)

Sen (myönteisen vuorovaikutuksen) huomaa, kun ne leikit sujuvat. Ja juuri tuo, ettei oo ryhmässä kukaan, joka jäisi yksin.

(Lastentarhanopettaja E)

Myönteisestä vuorovaikutuksesta ryhmässä ja lasten välisistä hyvistä vertaissuhteista nähtiin lastentarhanopettajien vastauksissa kertovan se, ettei kukaan lapsista jää vapaan leikin aikana leikkien ulkopuolelle ja että lasten välillä on tasa-arvoista vuorovaikutusta ja myös riitoja lasten välillä on vähemmän. Yksi lastentarhanopettajista kuvasi myös myönteisen vuorovaikutuksesta näkyvän ryhmässä positiivisena ilmapiirinä ja yhteisöllisyytenä.

Kaikista mahtavinta on se, jos saa koko ryhmään sellaista joukkuehenkeä, että me ollaan yhtä ja me saadaan yhdessä nauraa ja vähän pelleilläkin välillä. Tälle kaikelle pitäisi antaa tilaa. Ja tämä vahvistaa sitä, myönteistä vertaissuhteitten kehittymistä tulevaisuudessakin, kun siihen yhdessä-oloon myös joukolla liittyy paljon positiivisia tunteita... Joka tapauksessa kyllä meillä kasvattajilla on siinä mielessä iso vastuu siinä vertaissuhteitten tukemisessa; miltä se yhteisten asioiden tekeminen lapsesta tuntuu. Jos se on myönteinen kokemus, että ollaan yhdessä joukkueena, niin mä uskon, että sillä on myönteisiä vaikutuksia.

(Lastentarhanopettaja A)

Lastentarhanopettajien vastauksissa näkyy kyky tarkastella lapsen vertaissuhteiden merkitystä lapsen hyvinvoinnille ja tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle, mikä ilmentää eettistä herkkyyttä. Vastauksissa tulee esiin lisäksi kyky havainnoida lasten vertaissuhteissa tapahtuvaa hiljaista kiusaamista, mikä osoittaa eettistä herkkyyttä. Samoin päiväkotiryhmän myönteisen ilmapiirin vaikutus lasten välisille vertaissuhteille tunnistetaan lastentarhanopettajien vastauksissa.

6.2 Moraalis-eettinen ongelmanratkaisu

Lastentarhanopettajien vastauksissa tuli esiin heidän koulutukseensa ja kokemuksiinsa perustuva käsitys siitä, millaisissa tilanteissa lapsi tarvitsee tukea vertaissuhteissa ja miten kiusaamiseen on puututtava ja estettävä kiusaaminen välittömästi vanhempien kanssa yhteistyötä tehden.

6.2.1 Lapsen tarvitsema tuki vertaissuhteissa

Lastentarhanopettajien mukaan tilanteita, joissa lapsi tarvitsee erityistä tukea vertaissuhteissa, ovat erityisesti tilanteet, joissa lapsi tulee uutena ryhmään joko syksyllä tai kesken vuoden tai jos lapsella on jokin erityistarve.

Tietysti sitten on tällaisia tilanteita myös, kun lapsi tulee vaikka kesken toimintavuoden... Niin silloin totta kai, se vaatii enemmän henkilökunnalta aistia se tilanne ja pyrkiä sitten ohjamaan esimerkiksi muita ryhmässä jo olevia tai sitten tätä uutta lasta. Jollain tavalla saattaa sellaiseen tilanteeseen, että ne alkaisivat muodostua ne kaveruussuhteet.

(Lastentarhanopettaja B)

Jos jollain lapsella on vaikka joku erityistarve, joka näkyy myös ulospäin, niin keskustelut ryhmässä, mitä se tarkoittaa.

(Lastentarhanopettaja A)

Hiljaisemmat ja ujommat lapset tarvitsevat lastentarhanopettajien mukaan tukea ja rohkaisua vertaissuhteiden rakentamisessa samoin kuin temperamenttisemmat lapset, jotka tarvitsevat apua tunteiden säätelyssä. Tukea tarvitsevat niin lapset, jotka eivät saa olla mukana päättämässä leikin sisällöstä kuin toisaalta lapset, jotka pyrkivät päättämään leikin sisällöstä toisten lasten puolesta.

Mutta sitten on niitä hiljaisempia ja arempia, jotka ei ehkä heti uskalla mennä mukaan tai ne vaatii enemmän sellasta rohkaisua tai sitten jonkun

kaverin, joka tulee ja sanoo: ”Tuu, mennään leikkimään.” Sitten toisaalta hyvin temperamenttiset lapset, joiden tunteet tulee helposti pintaan ja sitten tulee kaverin kanssa riitaa ja kaikkea.

(Lastentarhanopettaja D)

Oikein rämäpäiset lapset tarvitsee tukea, tämmöset vähän niin kuin pomot-taja- tyypit. He tarvitsevat tukea siihen, että he oppii sen oikeen tavan leikkiä. Mutta myös ne hiljaiset ja ujut, jotka ei oikein uskalla mennä tai on aina toisten vietävissä. Että sekin on yks aika iso ryhmä, jotka kokee, että he ei saa päättää leikkiä. Että on aina joku toinen tai jotkut toiset, jotka päättää. Leikissä saa olla mukana, mutta ei saa päättää leikkiä.

(Lastentarhanopettaja C)

Kaikkein pienimpien ryhmässä tuen tarve lasten vertaissuhteissa aiheutuu konkreettisesti usein lelujen jakamisesta ja pettymysten tunteiden käsittelystä.

Jos ajatellaan pienten ryhmää ja siellä on yhteiset lelut, jotka ovat sitten hirveen tärkeitä ja niiden jakaminen. Niistähän syntyy monesti semmosta, että revitään toisen kädestä ja vähän niin kuin, että: ”Mä tykkään tästä.” Niin tässähän tulee se, että siinähän tarvitaan heti siinä vertaistilanteessa aikuisen apua: ”Sovitellaanpas tää nyt, että mitä tehdään. Tämä kaveri otti nyt sen tällä kertaa eka, mutta sä saat sen vaikka iltapäivällä.” Siinä autetaan lasta ehkä sen tunteen yli. Sehän siinä on tärkeä, opetuksellinen asia, että kuinka tuetaan tällasta pientäkin lasta pettymyksen tunteen yli.

(Lastentarhanopettaja A)

Lastentarhanopettajat näkivät lasten vertaissuhteiden tukemiseen liittyviä haasteiden olevan jatkossa paljon samoja kuin nykyisten haasteiden. Tärkeäksi haasteeksi koettiin erityistä tukea tarvitsevien lasten nopeampi avunsaanti. Lasten vertaissuhteiden tukemiseen liittyviä mahdollisuuksia katsottiin tuovan valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin liittyvä lasten osallisuuden ja kuu-

lemisen vahvistaminen, teema- ja projektipainotteisen työskentelyn lisääntyminen ja pedagoginen dokumentointi ja työskentely lasten vertaissuhteisiin liittyen.

Kyllä mä uskon, että kun me saadaan tämä meidän toimintakulttuuri siihen suuntaan, että olis sitä projektiluonteista työskentelyä. Jos me saatas se toteutettua niin, että lapset on siinä mukana innoissaan ja vie sitä juttua eteenpäin, niin tottahan ihan luonnostaan lapset on silloin pienemmissä ryhmässä vuorovaikutuksessa. Ja innostavat toisiaan ja innostuvat toistensa ideoista. Että kyllä se olis hyvä asia, et aikuisen rooli jäis sinne enemmän siihen taustalle tukemaan ja tuomaan sitä selkärankaa siihen toimintaan. Mitä enemmän lapset on isommissa rooleissa siinä tekemisessä päiväkodissa, sitä enemmän ne myös harjoittelee sitä samanikäisten kanssa olemista. Vertaissuhteet saa tilaa.

(Lastentarhanopettaja D)

6.2.2 Ammatillinen tietoisuus, yhteistyö vanhempien kanssa ja kiusaamisen estäminen

Kaikki lastentarhanopettajat pitivät hyvänä sitä, että Mustasaaren kunnassa on Kiusaamisen vastainen toimintasuunnitelma esikouluille, päiväkodeille ja ryhmäperhepäiväkodeille. Myös se nähtiin hyväksi, että valtakunnallisissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmissa on mainittu kiusaamisen estäminen. Lisäksi vastauksissa nähtiin hyvänä se, että Tuovilan päiväkodissa ja koulussa on olemassa myös yhteinen oppilashuoltosuunnitelma sekä oppilashuoltoryhmä, jossa voidaan käsitellä kiusaamiseen liittyviä asioita. Virallisten dokumenttien nähtiin korostavan sitä, että kiusaamiselle on nollatoleranssi päiväkodeissa.

Mä ajattelen, että se tietoisuus yleisesti, että kiusaamista ei todellakaan sallita. Nollatoleranssi sen suhteen. Ja ehkä se, että siihen todella voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi. Meidän toimet ovat siinä mielessä tosi merkityksellisiä tässä.

(Lastentarhanopettaja E)

Yhteydenpidon tärkeys lasten vanhempiin vertaissuhteiden tukemisessa ja nopeassa puuttumisessa kiusaamiseen nousi esiin kaikkien lastentarhanopettajien vastauksissa. Lastentarhanopettajat kertoivat lasten vanhempien esittämistä toiveista, että omaa lasta ei kiusata ja että lapsella on kavereita päivähoitossa.

Vanhempien toive on, että jos kiusaamista on, puututaan heti. Ei ole ollut edes syytä, mutta ovat esittäneet sen toivomuksen. Kun tää kiusaaminen on kuitenkin monessa paikassa ollut esillä ja ihan syystäkin. Niin he ovat halunneet varmistua, että puututaanhan teillä, jos tällaista ilmenee. Totta kai.

(Lastentarhanopettaja B)

Se on ainakin se, joka tulee joka suusta, että toivoo, ettei omaa lasta kiusata, ei syrjitä tai jätetä ulkopuolelle. Se tulee aina keskusteluissa esiin. Ja kyllä suurin osa vanhemmista toivoo sitäkin, että kotiin informoidaan ja ovat aktiivisia siinä.

(Lastentarhanopettaja C)

Kiusaamiseen puututtiin kaikkien vastaajien mukaan välittömästi. Lasten kanssa keskusteltiin joko yhdessä tai erikseen ja asiasta kerrottiin myös vanhemmille välittömästi. Tilanteen paranemista seurattiin. Vanhemmat saattoivat vastaajien mukaan olla myös aktiivisia toimijoita vertaissuhteiden tukemisessa.

Kyllä kiusaamiseen tartutaan. Siitä puhutaan niiden lasten kanssa, molempien. Ja voi olla, että joskus on tarpeen ottaa erikseen lapset. Ei aina niin, että ne kaverit on molemmat siinä kertomassa. Koska siinä ei välttämättä kaikkea uskalla sitten ääneen sanoa. Että voi olla tärkeää ottaa ne lapset erikseen ja jutella. Sitten myös vanhemmille kertoa, että tällasta on ollut. Tiedän myös, että on käynyt niinkin, että vanhemmat on tarttunut siihen silleen, että on esimerkiksi kutsuttu kylään. Et, jos on ollut jotkut kaverukset, joille usein tulee riitaa, niin sitten kotonakin on voitu ajatella, että no kutsutaan se meille. Sitten se onkin lähtenyt siitä eteenpäin.

(Lastentarhanopettaja D)

Osassa vastauksista todettiin, että yhteistyö vanhempien kanssa voi aiheuttaa myös haasteita silloin, kun yhteisymmärryksen saaminen lapsen tilanteesta ja esimerkiksi tapahtuneesta kiusaamisesta ei synny heti. Tällainen tilanne vaatii moraalis-eettistä ongelmanratkaisutaitoa, joka pohjautuu eettiseen herkkyyteen. Yhteistä näkemystä kiusaamisen ehkäisemisessä vanhempien kanssa pidettiin tärkeänä kaikkien lastentarhanopettajien vastauksissa.

Tässä taas eettistä herkkyyttä pitäisi osata käyttää kasvatushenkilöstönä suhteessa sinne vanhempiin, että sä osaat esittää herkän asian (kiusaamisen) kuitenkin hyväksyvästi, että vanhempi kokee sen, että hänen lapsensa hyväksytään sellaisena kuin hän on. Että on kyse vain siitä, että myös kotona voitaisiin puhua näistä asioista ja että meillä olisi yhteinen kasvatuslinja niin päiväkodin kasvatushenkilöstönä, kuin sitten siellä kotona vanhemmilla näitten asioiden suhteen. Se on kai se oleellinen, mitä sillä yrittään saavuttaa.

(Lastentarhanopettaja A)

Kiusaamiseen puuttumisen keinot päiväkodissa lastentarhanopettajien vastauksissa olivat välitön puuttuminen tilanteeseen, lasten kanssa keskustelu, johon sisältyi yleensä myös lasten anteeksipyyntö ja anteeksianto, tilanteen seuranta kiusaamisen loppumisen varmistamiseksi ja yhteistyö vanhempien kanssa. Tärkeänä pidettiin kokemuksen perusteella myös palautteen antamista vanhemmille kiusaamisen loputtua.

Kun huomattiin, että tavallaan nää vertaissuhteet on palautunut normaalisti ja se asia (kiusaaminen) on nyt saatu pois päiväjärjestyksestä, myös tästä informoitiin vanhempia. Että he kuulee myös sen positiivisen ja myönteisen kannan asioihin: ”No niin, nyt on päästy eteenpäin näistä.” Eikä vaan se, että ”Täällä nyt on tällanen tilanne.” Ja sitten se jää siihen. Vaan, että mitä hyvää nyt on sitten saatu aikaiseksi, kun ollaan puututtu. Ja huomioitu tätä asiaa niin kotona kuin päiväkodissa.

(Lastentarhanopettaja A)

Kaikkien lastentarhanopettajien vastauksista kävi ilmi, miten he puuttuvat lasten vertaissuhteissa tapahtuvaan kiusaamiseen ja estävät kiusaamisen välittömästi keskustellen lasten kanssa ja tehden yhteistyötä vanhempien kanssa.

Lastentarhanopettajien vastauksissa tulee ilmi eettisen herkkyyden ja moraaliseettisen ongelmanratkaisun yhteys lasten vertaissuhteissa tarvitseman tuen havaitsemiseen ja kiusaamisen estämiseen. Moraalis-eettistä ongelmanratkaisua tuen tarpeen havaitsemisessa lasten vertaissuhteissa ja kiusaamiseen puuttumisessa ohjaavat vastauksien pohjalta niin eettinen herkkyyden kuin virallista varhaiskasvatusta ja kiusaamisen ennaltaehkäisyä ja puuttumista koskevat suunnitelmat.

6.3 Eettinen motivaatio lasten vertaissuhteiden tukemisessa

Kaikissa lastentarhanopettajien vastauksissa tuli esiin lasten vertaissuhteiden tukemisen tärkeys varhaiskasvatuksessa ja ammatillinen motivaatio lasten vertaissuhteiden tukemiseen, joka nousee ammatillisesti sisäistetyistä arvoista. Lastentarhanopettajat korostivat lapsilähtöisyyden, kaikkien välisen kaveruuden, samanarvoisuuden, toisen hyväksymisen, välittämisen, toisen ja itsen kunnioittamisen, positiivisen ja turvallisen vuorovaikutuksen arvoja kertoessaan arvoista, joita haavevat välittää lapsille koskien lasta ja hänen vertaissuhteitaan.

Tää on mun mielestä ihan sellainen pedagoginen linja ja arvo eli ollaan kavereita kaikkien kanssa. Se on semmonen lähtökohta, mitä pyritään vahvistamaan ja mitä pyritään opettamaan ja se tulee taas kaikissa arjen tilanteissa, leikki-tilanteissa ja niihin opastamisissa... Kun meillä on tällainen arvo ja sitä pystytään toteuttamaan käytännössä ja pyritään siihen suuntaan ohjaamaan, niin se on sellainen arvo, mihin voidaan peilata eri tilanteita...Meidän päiväkodin arvona on myös selkeesti lapsilähtöisyys.

(Lastentarhanopettaja A)

Kaikki on samanarvoisia nimenomaan. Se, että joku kenties oppii nopeemmin, oppii helpommin ja enemmän, mutta sillä ei oo merkitystä siinä

vaiheessa, kun puhutaan kaveruudesta. Että oppia siihen, että kaveri voi kuitenkin olla hyvin erilainen, mutta silti me ollaan kavereita. Että se voi olla ihan fyysinen kokoero tai mikä tahansa, mutta silti. Se sellanen hyväksyntä, että kaveri esimerkiksi hallitsee jotain vähän paremmin kuin minä, niin sen ei tarvi kaataa sitä kaveruussuhdetta. Mutta se on niin kuin kaikkein tärkeintä, toisen hyväksyminen sellaisena kuin on.

(Lastentarhanopettaja B)

Kyllä mä pidän tosi tärkeinä arvoina tällaisia, että jokainen on todella tärkeä yksilö. Että täällä ei oo niin kuin tärkeitä lapsia, tärkeitä henkilöitä... ja vähemmän tärkeitä, vaan me ollaan kaikki niin kuin ihmisinä aivan yhtä tärkeitä. Ja sen takia me tarvitaan aivan samat oikeudet ja tavallaan sama lupa olla ja elää tässä ryhmässä. Kyllä se on niin kuin se arvo kaikista eniten ja myös sellainen välittämisen arvo... Se on mun mielestä tärkeä, että joka ikinen lapsi siinä ryhmässä, missä on, voi sanoa, että musta välitetään... Että mä oon niin kuin semmonen hyväksyty lapsi tässä ryhmässä. Mä en oo joku tyhmeliini, tuhmeliini tai joku jota vähän katoetaan vinoon, vaan ihan persoonasta riippuen niin rakastettu, sellanen, että kokee sen välittämisen.

(Lastentarhanopettaja C)

Huomaavaisuus toisia kohtaan, mutta myös itseä kohtaan. Että minä itsenkin oon tärkeä. Myös sinulla itsellä on oikeus odottaa, että sinua kohdellaan nätisti. Sitten toisaalta tietysti se, että kyllä sä saat sanoa, jos sä oot jotain mieltä asiasta, mutta ei tietenkään niin, että sä pyrit toista loukkaamaan. Kaikki me ei pidetä samoista asioista, mutta se ei tarvi olla ongelma.

(Lastentarhanopettaja D)

Ehkä nimenomaan se toisen kunnioittaminen. Me voidaan joskus aliarvioidakin niitä lapsen kykyjä, mutta mä uskon, että he oppii toisiltaan ja meiltä aikuisilta, kuinka me eri tilanteissa toimitaan suhteessa toisiin. Ja

sitten semmonen, että jokainen lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi ja jokainen saa kokea olevansa tärkeä ... Tietysti sellanen positiivinen ilmapiiri ja totta kai myös se, että me aikuiset ollaan niitä, jotka lapsi kokee turvallisiksi ja että aikuinen laittaa myös ne rajat ja pystyy puuttumaan niihin epäkohtiin.

(Lastentarhanopettaja E)

Kaikki lastentarhanopettajat kokivat näiden arvojen välittyvän lapsille ja vahvistavan lapsen itsetuntoa ja myönteistä suhtautumista toisiin lapsiin. Arvojen toteutumisen käytännön arjessa nähtiin myös vahvistavan lapsen ja aikuisen välistä luottamussuhdetta. Lastentarhanopettajien käsityksen mukaan heidän arvonsa ohjasivat heidän toimintaansa lasten vertaissuhteiden tukemisessa.

6.4 Eettinen toimeenpanotaito lasten vertaissuhteiden tukemisessa ja kiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja estämisessä

Eettinen toimeenpanotaito tuli esille lastentarhanopettajien vastauksissa, joissa he kuvasivat sitä, millaisia keinoja heillä on lasten vertaissuhteiden tukemiseen ja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn.

Keinoja, joita lastentarhanopettajat kertoivat olevan käytössä päiväkotiryhmissä lasten vertaissuhteiden tukemiseen, olivat:

- 1) Aikuisen sensitiivisyys, läsnäolo ja lapsen ohjaaminen mukaan leikkitilanteisiin
- 2) Ryhmän yhteisten sääntöjen sopiminen ja kaverisuhteiden merkityksestä keskusteleminen
- 3) Sadut ja tarinat ja niiden pohjalta keskusteleminen ryhmässä
- 4) Keskustelu ja ongelmatilanteiden selvittäminen lasten kanssa
- 5) Yhteistyö vanhempien kanssa
- 6) Tunne koulu osana sosioemotionaalisten taitojen tukemista
- 7) Suunnitelmallisuus, leikkiryhmiin jakaminen ja pienryhmätyöskentely

- 8) Leikkiin mukaan meneminen ja lasten välisen vuorovaikutuksen ja leikin tukeminen
- 9) Myönteisen palautteen antaminen lapsille
- 10) Keskusteluhetket lasten kanssa ja pedagoginen dokumentointi
- 11) Ryhmäytymisen tukeminen ja yhteisleikit
- 12) Päiväkodin yhteisöllisyyden vahvistaminen
- 13) Kiertävän erityislastentarhanopettajan ja muiden asiantuntijoiden hyödyntäminen
- 14) Tiimin yhteinen linja lasten vertaissuhteiden tukemisessa
- 15) Päiväkodin kasvattajien yhteinen pedagoginen linja ja yhteistyö lasten vertaissuhteiden tukemisessa

Lasten vertaissuhteiden tukemiseen käytetyt keinot liittyvät lastentarhanopettajien vastauksissa kiusaamiseen ennaltaehkäisyyn. Hyvien vertaissuhteiden tukeminen nähtiin vastauksissa kiusaamista ennaltaehkäisevänä toimintana. Kaikki lastentarhanopettajat kokivat, että heidän käytössään on monia keinoja tukea lasten vertaissuhteita ja ennaltaehkäistä kiusaamista.

Tärkeimpänä keinona pidettiin aikuisen sensitiivisyyttä, läsnäoloa ja havainnointia vapaan leikin aikana. Lasten vertaissuhteiden tukeminen ja ongelmatilanteiden havainnointi nähtiin erityisesti yhdessä vastauksessa taitona, joka vaatii varhaiskasvattajilta kärsivällisyyttä ja luottamusta lasten kykyyn ratkaista vertaissuhteiden ongelmatilanteita.

Tietysti tulee mieleen ensimmäisenä se meidän aikuisten sensitiivisyys... Pyritään siihen, että ne leikki tilanteet on hallittuja ja on se leikkirauha niin sanotusti. Se on ehdoton juttu. Että on se tilanne, että lapsi pystyy keskittymään ja aikuiset jakaantuu. Ne leikki tilanteet ovat myös hyviä havainnoinnin kannalta... Koska niissä leikki tilanteissahan tulee ne jutut ja me aikuiset ollaan mukana niissä ja ohjataan.

(Lastentarhanopettaja E)

Ja jos aikuinen malttaa sivusta seurata havainnoiden, niin hyvinkin usein lapset pystyvät ratkomaan tilanteita. Ettei saa olla myöskään liian hanakka puuttumaan heti tilanteisiin – ja tää on myös tukemista. Tää on taas aikuiselle haaste tietenkin, malttaa katsoa tilanne, mihin se kehittyy. Ja tää tukee sitten taas näitä vertaissuhteitten kehittymistä.

(Lastentarhanopettaja A)

Ryhmän yhteisten sääntöjen sopiminen ja kaverisuhteista keskusteleminen yhdessä lasten kanssa nähtiin tärkeänä lasten vertaissuhteita tukemisen keinona. Lapsia rohkaistiin tulemaan kertomaan kiusaamisesta aikuiselle. Mitä vanhempia lapset ovat sitä aktiivisemmin he osallistuvat ryhmän yhteisten sääntöjen muodostamiseen.

Esiopetusvuoden alussa, ihan siinä ensimmäisten päivien aikana käydään lasten kanssa läpi yhdessä, mitä he ajattelee, minkä tyyppisiä sääntöjä meillä voisi olla, että me kaikki voitais hyvin ja että me voitais olla ystäviä ja kavereita. Elikkä yhdessä mietitään. Tyypillinen on tällainen, että: ei jätetä ketään leikkien ulkopuolelle. He aina ilmoittaa sen, että ei oo kiva, jos ei pääse mihinkään mukaan, että jos jää yksin. Tää on ainakin, minkä mä oon kokenut hyväksi, että yhdessä käydään läpi näitä juttuja... Ettei kenenkään tarvi pelätä sitä, että kun lähtee esikouluun, että siellä nyt vaikka kiusattais tai jotain nimiteltäis tai mitä tahansa. Se on se kaikkein tärkein pointti, että lapsi kokee turvalliseksi olemisen siinä ryhmässä ja kaikki tekemiset. Tärkeätä on se ympärillä oleva koko muu ryhmä. Sehän sen turvallisuuden tunteen tekee tai ei tee, jos ei toimi... Ja me ollaan puhuttu näinkin, että jos vaan kenestäkään tuntuu, että nyt kiusataan tai mitä tahansa, niin totta kai ilman muuta heti tullaan kertomaan.

(Lastentarhanopettaja B)

Satujen ja tarinoiden käyttäminen lasten vertaissuhteiden tukemisessa oli käytössä kaikissa ryhmissä ja niitä pidettiin hyvänä keinona kaikenikäisten lasten vertaissuhteiden tukemisessa. Päiväkodissa oli käytössä uutena kirjana myös kiusaami-

sen ennaltaehkäisyyn tarkoitettu Katri Kirkkopellon kirjoittama lastenkirja Piki sekä siihen liittyvä opettajan opaskirja. Opaskirja on tarkoitettu yhdessä Piki-lastenkirjan kanssa lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehittämiseen. Kirjassa käsitellään toimintamalleja ennaltaehkäistä kiusaamista. Yksi lastentarhanopettajista korosti myös saduttamisen mahdollisuutta kiusaamisesta puhumisessa ja vertaissuhteiden tukemisessa.

Ennaltaehkäisevää on se, että näistä asioista voidaan puhua. Esimerkiksi jonkin tarinan kautta voi puhua lasten kanssa sitten yhdessä.

(Lastentarhanopettaja D)

Aina aiheesta riippuen on kirjoja ja voi laittaa lapset myös saduttamaan. Ottaa aiheen, vaikka kiusaaminen, ja sitten he saa lähteä saduttamaan, keksimään satua ja keksimään ratkaisuja tilanteisiin... Monta kertaa ratkaisu löytyy niiltä lapsilta itseltään.

(Lastentarhanopettaja C)

Tärkeä lasten vertaissuhteiden tukemisen keino on lastentarhanopettajien vastauksissa yksittäisiin ongelmallisiin tilanteisiin puuttuminen ja niissä positiivisen lopputulokseen pääseminen yhdessä lasten kanssa keskustelemalla. Tilanteissa on huomioitava myös se, ettei kukaan lapsi myönnä tiettyyn ratkaisuun, koska haluaa olla sovitteleva.

Mutta sitten tietenkin on ne konkreettiset tilanteet, mitä tulee. Että kun tulee riita tai huomataan, että joku jää joukosta pois, niin sitten niiden selvittäminen. Ihan sillä tavalla, että jos siinä on vaikka joku kolmen porukka, niin kuin usein voi olla, että on vaikka kolme tyttöä... Sitten huomaa-kin, että nyt joku sieltä lähtee pois sen näköisenä. Niihin täytyy tarttua, että mitä tapahtui. Ja usein ne voi tulla esille, kun alkaa kuulua kovaäänistä väittelyä, että ei päästä sopuun, mitä leikitään. Joku on loukkaantunut toiselle, toinen on kuiskanut tai jotain. Niihin tilanteisiin aikuinen sitten me-

nee avuksi. Ja sitten kaikki saa kertoa oman näkökantansa siitä, mitä on tapahtunut, miksi joku on loukkaantunut. Sitten yrittää niiden lasten kanssa yhdessä miettiä, että no mites tästä päästäis eteenpäin.

Siinä on vaan sellanen asia, että on myös niitä lapsia, jotka ovat kauhean sovittelevia ja kilttejä ja antaa helposti periksi muille... Niin sitten myös se, että ei aina tarvi olla, että sä voit pitää myös itsestä huolta.

Että aina ei tarvi tehdä, niin kuin muut haluaa. Välillä voi sitten vähän vaatia, että minäkin haluaisin sanoa, mitä tehdään.

(Lastentarhanopettaja D)

Eri tilanteisiin ehkä pitäisi yrittää sillä lailla positiivisella tavalla puuttua: ”Huomaatko nyt, että tässä tilanteessa, sä voisit tehdä vähän toisin” ja näin. ”Että nyt tuli paha mieli tästä ja tästä, että mikäs siinä meni sillä lailla, mitä olisit voinut tehdä toisin?” Eli ihan keskustelemalla.

(Lastentarhanopettaja C)

Yhteistyö päiväkodin arjessa vanhempien kanssa nähtiin yhtenä tarpeellisena keinona tukea lasten vertaissuhteita ja ennaltaehkäistä kiusaamista. Vanhempien toiveita pyrittiin huomioimaan lasten kaverisuhteiden jatkumisen osalta, kun päätettiin lapsen päiväkotiryhmästä. Vanhemmat oli otettu mukaan myös suunnittelemaan päivähoidon pehmeää aloitusta lapsen aloittaessa päiväkodissa, minkä nähtiin tukevan lapsen hyvinvointia ja auttavan vertaissuhteiden muodostumista. Päiväkodissa oli käytössä myös kaverilistat, johon vanhemmat saivat halutessaan antaa omat yhteystietonsa ja näin vanhemmat pystyivät sopimaan lastensa vierailusta toistensa koteihin vahvistaakseen lasten välisiä suhteita. Kiusaamiseen ehkäisemisessä yhteistyö vanhempien kanssa nähtiin erittäin tärkeäksi.

Kyllähän vanhemmat toivoo, jos he tietää, että niiden lapsella on joku hyvä kaveri, niin usein he toivoo, että oma lapsi pääsisi samaan ryhmään, jos ikäluokka joudutaan jakamaan eri ryhmiin. Sitä toivotaan tietysti, että tieto menisi heille, jos on tapahtunut jotakin erityistä... Kyllä vanhemmat

toivoo, että jos on joku ristiriitatilanne, että se selvitetään ja pyydetään anteeksi, jos on anteeksipyydyttävää.

(Lastentarhanopettaja D)

Ehkä se on se ennaltaehkäisy siinä mielessä ja se välitön puuttuminen heti. Että ei ajatella, että katotaan nyt.. Me ollaan tehty ainakin tänä vuonna sillä lailla, että kun jotakin on tullut, niin me ollaan heti sitten ilmoitettu kotiin, että nyt on vähän tällasta liikkeellä. Että voitteko puhua kotona ja miettiä, mistähän se tulee. Kun meidän ryhmässä oli vaikka tämmöstä, että kaikki pojat ei halunnut leikkiä tyttöjen kanssa... niin puhuttiin vanhempienkin kanssa, että mistähän tää vois tulla, että voi vähän kotona jutella ja keskustella... Kotiin yhteyttä tavallaan heti, kun asia on vielä pieni.

(Lastentarhanopettaja C)

Niin tää on kuitenkin ollut totta kai jo perinnekin, että sitten aika aikaisessa vaiheessa syksyllä, totta kai vanhempien luvalla, tehdään tällainen kaverilista ja siinä on vanhempien puhelinnumerot ja tiedot. Että he saavat soittaa, kun he ovat kuulleet lapselta, että ”siellä on semmonen kaveri ja mä haluaisin, että se tulee meille kylään” tai että ”hän oli pyytännyt mua kylään.”

(Lastentarhanopettaja B)

Tunnekoulua pidettiin kaikissa vastauksissa hyvänä keinona tukea lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitoja ja vertaissuhteita. Tunteita pyrittiin sanoittamaan myös arjen tilanteissa ja tukemaan lasten sosioemotionaalaisia taitojen kehittymistä. Päiväkodin isompien lasten ryhmissä oli käytössä Askeleittain -ohjelman avulla, jota toteuttivat ryhmissä niin lastenhoitajat kuin lastentarhanopettajat.

Totta kai meillä on tähän liittyen menossa tällanen tunnekoulu eli on olemassa Askeleittain- ohjelma... Ja sitä kautta, siellä käydään läpi erilaisia tunteita ja osaltaan sekin on sellanen yksi osa tätä koko isoa palettia.

(Lastentarhanopettaja D)

Meillä pyörii tunnekoulu ja siitä on kyllä saatu – sanotaan, että mä ehdottomasti puollan tunnekoulua. Tekee kaikille lapsille hyvää.

(Lastentarhanopettaja C)

Suunnitelmallisuus arjen toiminnassa, pienryhmätyöskentely sekä leikkiryhmiin jakaminen nähtiin vastauksissa hyvinä keinona tukea lasten vertaissuhteita.

Se tietynlainen struktuuri ja rutiini päivässä on tärkeä. Tietysti pitää tottua siihen, että suunnitelma voi muuttua, mutta kuitenkin. Me tietyllä lailla ollaan aina askeleen edellä.

(Lastentarhanopettaja E)

Kuitenkin pyritään jättämään aikaa sitten ei pelkästään esikoulutehtäville, vaan mahdollisuuksia sille vapaalle leikille ja nimenomaan näiden kaverisuhteiden muodostumiseen niin sisällä kuin ulkona... Siinä pitää olla sellanen tasapaino, kuinka sitä aikaa käytetään.

(Lastentarhanopettaja B)

Myös pienryhmätyöskentelyssä, mä uskon, nää vertaissuhteet voi syventyä. Kun keskitytään johonkin pienimuotoiseen projektiin tai jotain muuta ja se tehdään pienryhmässä, jossa aikuinen pystyy havainnoimaan ja olemaan siinä enemmän läsnä ajatellen sitä lasta.

(Lastentarhanopettaja A)

Elikkä laitetaan myös näitä leikkiryhmiä, että nekin lapset, jotka ei muuten oikein helpolla löydä sitä omaa ryhmää, niin pääsee sitten kuitenkin leikkiin ja sitä kautta sitten tutustuu niihin lapsiin paremmin. Ihan tällaisia perusasioita, voi sanoa, mutta on tärkeätä, että me otetaan ryhmässä koko ajan huomioon päivittäin, ettei vaan joskus alkusyksystä. Vaan, että yritetään koko ajan pitää yllä sitä, että kaikilla olisi täällä hyvä ja kiva olla ja kaikki haluaisi tulla ja kaikki kokisi, että on kavereita.

(Lastentarhanopettaja C)

Lasten vertaissuhteita tuettiin myös niin, että aikuinen osallistui leikkiin ja vei leikkiä eteenpäin ja opetti näin käytännössä leikki- ja vuorovaikutustaitoja.

Mun mielestä aikuisen pitää joissain tilanteissa mennä mukaankin leikkiin, että sen saa sujumaan. Että tavallaan heittäytyä siihen ja sitä kautta tukea sitten sellaista, joka ei oikein meinaa löytää sitä omaa roolia siinä leikissä.

(Lastentarhanopettaja C)

Kyllä se, että me aikuiset heittäydytään johonkin leikki-tilanteeseen mukaan. Ja se on aika vähäistä, mitä tavallaan lapsi kuitenkin kaipaa.

(Lastentarhanopettaja E)

Myös myönteinen palaute lapsille heidän vuorovaikutustaidoistaan koettiin lastentarhanopettajien vastauksissa tärkeänä. Lasten omatoimisuus vertaissuhteiden rakentamisessa ja ryhmän tasavertaisen vuorovaikutuksen rakentamisessa nähtiin tärkeäksi. Yhdessä ryhmässä oli otettu käyttöön myös Reilu kaveri-diplomi, jolla annettiin myönteistä palautetta hyvästä ja reilusta käytöksestä.

Sillä tavalla kehumalla: ”Voi että kiva, kun sä kävit pyytämässä leikkimään, vaikka ette oo bestiksiä.”

(Lastentarhanopettaja B)

Sitte on toisaalta aika ihana nähdä, että meillä on lapsia, jotka näkee näitä asioita ja menee oma-aloitteisesti kysymään sellasta lasta, joka on jäänyt yksin: ”Tuutko sä meidän kanssa leikkimään?” Silloin se lapsi helpoiten lähtee, kun se ei tule aikuiselta. Että onneksi on lapsia, joilla on tosi tarkka silmä tällasiin ja ne haluaa saada muut mukaan, ettei kukaan olisi yksin.

(Lastentarhanopettaja D)

Henkilökohtaiset säännölliset keskustelut lasten kanssa ja pedagogisen dokumentoinnin kautta saatu tieto lasten kokemuksista ja toiveista erityisen Vasu-puun kautta oli otettu käyttöön jo yhdessä päiväkodin ryhmissä. Henkilökohtaiset kes-

kustelut lasten kanssa eli ”tuumaushetket” olivat tulossa käyttöön kaikkiin päiväkodin ryhmiin valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta. Niiden kautta saadun tiedon ja lasten osallistamisen nähtiin auttavan myös lasten vertaissuhteiden tukemisessa.

Meillä otetaan koko taloon käyttöön tällaset tuumaustunnit tai tuumaushetket. Siinä on tarkoitus, että vahvistetaan sitä lapsen yksilöllistä kohtaamista, että aikuinen vuorollaan ottaa lapsen jutusteluhetkeen. Ja tuumaillaan vähän asioita ja näissä hetkissä tulee varmasti myös esille sitten, jos joku kokee oloansa jotenkin kiusattavan tai jotain.

(Lastentarhanopettaja A)

Me ollaan otettu esimerkiksi käyttöön tuo Vasu-puu... Esimerkiksi sitä kautta ollaan oikeesti otettu niitä tilanteita, jos joku sanoi, että on kiusattu. Niihin puututtiin vielä vakavemmin. Jotenkin kun se tulee mustaa valkoisella ja se tulee haastattelun kautta, että joka lasta haastatellaan näin. Mikä nyt liittyy tähän uuteen Vasuun tavallaan enemmän, tää vielä enemmän lapsilähtöisyys. Kyllä sieltä joku vieläkin voimakkaampi impulssi on tullut jotenkin siihen yksilön havaitsemiseen ja sitten myös siihen puuttamiseen... Vaan se on vasta sitä pedagogista dokumentointia, kun pohditaan, mitä me voidaan muuttaa meidän käytänteessä, ettei tällaista enää olisi, että kevään Vasu-puussa ei lukisi enää näin.

(Lastentarhanopettaja C)

Ryhmäytymisen tukeminen yhteisleikkien ja yhteisen tekemisen kautta päiväkotiryhmän aloittaessa syksyllä mainittiin vastauksissa yhtenä keinona tukea lasten vertaissuhteita. Myös yhteisleikit koettiin yleisesti hyvänä keinona tukea lasten vertaissuhteita päiväkodin arjessa.

Ehkä justiin semmosta ennaltaehkäisyä on nää ryhmäyttämiset ja alkusyksystä, jotka on tosi tärkeitä, että yritetään ryhmäytyä sillä lailla porukkana. Ja tutustua toisiin ja tehdä paljon sellaisia asioita, missä voi olla kaikki lapset mukana... Saa siinä vähän niin kuin salaakin niitä suhteita vah-

vistettua. Voi ottaa vaikka kaksi semmosta, jotka riitelee, tekemään jotakin yhdessä ja näin pois päin. Sieltä voi löytyäkin sitten sitä oikeeta ystävyyttä, sitten kun he oppii tuntemaan toisiaan vähän paremmin. Monta kertaa ne on vähän semmosia väärinkäsityksiäkin, monet semmoset lasten jutut. Että kun ne huomaa, että: ”Hei, ton kanssahan on ihan kiva leikkiä, eihän tässä ollutkaan mitään.”

(Lastentarhanopettaja C)

Koko päiväkodin yhteisöllisyyden vahvistaminen nähtiin myös yhtenä keinona vahvistaa lasten vertaissuhteita. Päiväkodin yhteisöllisyyden vahvistaminen tapahtui muun muassa päiväkodin yhteisten liikuntahetkien ja päiväkodin kuoron yhteisten harjoitusten avulla ennen päiväkodin juhlia.

Me ollaan pyritty täällä sitten vahvistamaan myös tätä koko päiväkodin yhteiseloja ja sitä kautta myös vertaissuhteita. Keväällä me pidettiin päiväkodin pihassa joka perjantai sellainen, miksi sitä nyt kutsuisi, kuntopiiri, aina jotain mukavaa. Ryhmä kerrallaan suunniteltiin ne ja otettiin lapsia mukaan suunnitteluun. Se oli koko päiväkodille, niin lapsille kuin aikuisille, oikein kunnan tällanen liikuntatuokio. Se on ollut hirmu hauskaa... Tällaisetkin luo sellaista, että voidaan yhdessä tehdä. Yhdessäkin meillä voi olla hauskaa.

(Lastentarhanopettaja A)

Varhaiskasvattajien yhteinen keskustelu tiimissä ja yhteinen linja lasten vertaissuhteiden tukemisessa ja kiusaamisen ennaltaehkäisyssä nähtiin tärkeänä lastentarhanopettajien vastauksissa.

Tullaan taas siihen, että yhdessä toimiminen koko sen tiimin kanssa, koska tämä on niin vahvasti tiimityötä. Tavallaan, että saa tukea, jos on huoli lapsen tilanteesta.

(Lastentarhanopettaja E)

Kolmiportaista tukea ja yhteistyötä kiertävän erityislastentarhanopettajan sekä muu moniammatillinen yhteistyö, kuten yhteistyö neuvolan kanssa, nähtiin tärkeänä lapsen vertaissuhteiden tukemisessa lastentarhanopettajien vastauksissa. Samoin asiantuntijan käyttöä tilanteissa, joissa lapsella on esimerkiksi erityistarve, pidettiin hyvänä keinona käsitellä asiaa päiväkotiryhmässä.

Meillä on yhteys tietenkin neuvolaan ja sitä kautta tulee esille asioita. Mutta erityisesti näihin vertaissuhteiden tukemiseen, niin jos meille tulee haastavia tilanteita, niin meillä on tietenkin erityisvarhaiskasvatuksen näkökulma tietenkin olemassa tässä keskustelussa mukana. Ja on tää kolmiportainen tuki ja erityislastentarhanopettajan palvelut käytettävissä.

(Lastentarhanopettaja A)

Vastauksissa tuli esiin myös koko päiväkodin varhaiskasvattajien yhteisen pedagogista linjan ja yhteistyön merkitys lasten vertaissuhteiden tukemisessa ja kiu-
saamisen ennaltaehkäisyssä.

Ehkä se oppiminen varhaiskasvatuksessa näillä pienillä lapsilla perustuu juuri tähän mallioppimiseen ja siinä nää vertaissuhteet, että kasvatushenkilöstö huomioi tämän. Se ei oo vaan, mitä me täällä sanomme, vaan kaikki tilanteet on sitä oppimista ja sen takia tää on koko henkilöstön asia. Ja kaikki tilanteet pitäis myös pedagogisesti ajatella. Ei oo olemassa jotain pedagogista hetkee erikseen ja arkielämän hetkiä erikseen, vaan pitää lähteä siitä, että tää on pedagogista työtä ja me otetaan huomioon suunnittelussa kaikki se kokonaisuus... Meillä lastentarhanopettajilla on myös tää viikkokohtainen pedatiimi. Siellä tulee tietenkin monenlaisia asioita esille ylipäättänsä koko päiväkodin pedagogiikkaan, toimintamalleihin ja toimintatapoihin liittyen... Myös lastentarhanopettajien yhteinen ammattitaito laitetaan niin koko päiväkodin ja sen yhden lapsen eduksi. Koko työyhteisön ammattitaito laitetaan tätä kautta. Eli tää on johtamisen kysymys myös. Ei vaan sen yhden ammattilaisen ammattitaito, vaan katsotaan, mikä on organisaation kyky tukea lapsen vertaissuhteita.

(Lastentarhanopettaja A)

Helppoina keinoina tukea lasten vertaissuhteita ja ennaltaehkäistä kiusaamista lastentarhanopettajat pitivät erityisesti aikuisen läsnäoloa leikki-tilanteessa, leikkiin mukaan menemistä, pienryhmätyöskentelyä ja lapselle myönteisen palautteen antamista. Luontevana ja helppona koettiin niin ikään aikuisen läsnäolo ja lapsen tukeminen vertaissuhteissa aamuisin lapsen tullessa päiväkotiin.

Ehkä helppoa on, siinä tukee esimerkiksi, kun lapsi tulee päiväkotiin aamulla. Sä et vain ikään kuin jätä tilannetta auki, vaan sä lähdet sen lapsen kanssa kattomaan, että minnekäs leikkiin sä haluaisit mennä, tai että, kenenkä kanssa. Että kohta syödään aamupala, mutta mitä sä haluaisit tehdä hetken. Ei jätä sitä lasta ikään kuin seisomaan siihen ja ”mee nyt mihkä meet.” Vaan, että sä jaksat paneutua siihen... Tietysti sitten vapaassa leikissä, niin kattoo niitä ryhmätilanteita, ettei toisaalta aina vaan samat leiki keskenään. Että myös vähän jakaa, että siihen vähän muitakin lapsia välillä joukkoon. Siinäkin aikuinen voi tietyllä tavalla tukea ja viedä pikusen eteenpäin sitä leikkiä.

(Lastentarhanopettaja C)

Helppoina koettiin myös lasten tukeminen vertaissuhteissa ja kiusaamisen estäminen tilanteissa, joissa oli helppo vedota yhdessä ryhmän yhteisiin sääntöihin.

Käytännön tilanne, missä on joku selkeä peruste, että: Nyt tehdään näin ja meillä on täällä tällaiset säännöt.” Ei vaikka nimitellä toisia. Niin selänenhan on tietenkin aina helpompi ratkaista, että: ”Mitäs me ollaan puhuttu tästä ja mitä me ollaan sovittu?” Ja onko tämä käytös nyt sinulla sen mukaista? Nää on ehkä sellasia helppoja tai siinä on logiikka helposti havaittavissa.

(Lastentarhanopettaja A)

Vaikeana lasten vertaissuhteiden tukeminen koettiin erityisesti silloin, kun ryhmä oli iso tai toimintaympäristö oli rajoittava tekijä.

Kyllähän se (vertaissuhteiden tukeminen) on vaikeampaa, mitä isompi ryhmä on. ...Ja se toimintaympäristö vaikuttaa ja ehkä nimenomaan ne tilat, mitä isommasta ryhmästä on kyse, niin ne on niitä haasteita.

(Lastentarhanopettaja E)

Samoin haastavammaksi koettiin vertaissuhteiden tukeminen silloin, jos lapsi oli arempi ja helposti syrjään vetäytyvä tai nopeasti voimakkaalla tunteella reagoiva tai lapsella oli paljon erityisen tuen tarvetta, johon avun saaminen kestää pitkään.

Vaikeita tilanteita on ne, tukea niitä arempia lapsia, jotka helposti vetäytyy, eikä uskalla itse niin ottaa sitä kontaktia muihin. Ja toisaalta ne helposti tulistuvat lapset. Siinäkin on semmonen vaara, kun on lapsi, jonka tunteet tulee helposti pintaan ja rupee lyömään tai muuta. Niin sitten helposti kaverit rupee, alkaa tulla sellanen hokema: ”Aina tuo sitä, aina tuo tätä.”

(Lastentarhanopettaja D)

Jos sulla on oikein huonot sosiaaliset taidot, on vaikka jo jotain diagnoosia ja on todettu, että sulla on haasteellista sillä alueella... Siinähan oo tää kolmiportainen tuki, mikä sitten tulee. Niissä tietysti edetään. Mutta sanotaan näin, että sehän kestää kauan, että tilanteet saadaan sillä lailla, että siinä on sitä näkyvää. Se saattaa olla pitkä prosessi.

(Lastentarhanopettaja C)

Lastentarhanopettajien vastauksista käy ilmi, että heillä on käytössään monia keinoja tukea lasten vertaissuhteita ja ennaltaehkäistä kiusaamista. Osa vertaissuhteiden tukemisen keinoista ja tilanteista, jolloin niitä käytettiin, koettiin helpoiksi. Ja osa tilanteista, joissa vertaissuhteiden tukemisen keinoja tarvittiin, koettiin haastavammiksi. Lastentarhanopettajat käyttävät lasten vertaissuhteiden tukemisen keinoja päivittäisessä pedagogisessa työssään ja kertovat käyttävänsä niitä myös tulevaisuudessa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön päätutkimusongelma oli, millaisia käsityksiä lastentarhanopettajilla on heidän keinoistaan tukea lasten vertaissuhteita. Alatutkimusongelmina olivat, millaisia olivat lastentarhanopettajien käsitykset heidän keinoistaan ennaltaehkäistä ja estää kiusaamista lapsiryhmässä. Tässä tutkimuksessa saatiin vastaukset esitettyihin tutkimusongelmiin.

Lastentarhanopettajien antamia haastatteluvastauksia analysoitiin Restin eettisen toiminnan mallin pohjalta, jota käytettiin tämän tutkimuksen teorialähtöisen sisällysanalyysin lähtökohtana. Restin eettisen toiminnan mallissa on neljä eettisen toiminnan osatekijää, jotka ovat eettinen herkkyys, moraalis-eettinen ongelmanratkaisu, eettinen motivaatio ja eettinen toimeenpanotaito. Lastentarhanopettajien antamia vastauksia analysoitiin näiden neljän osatekijän osalta.

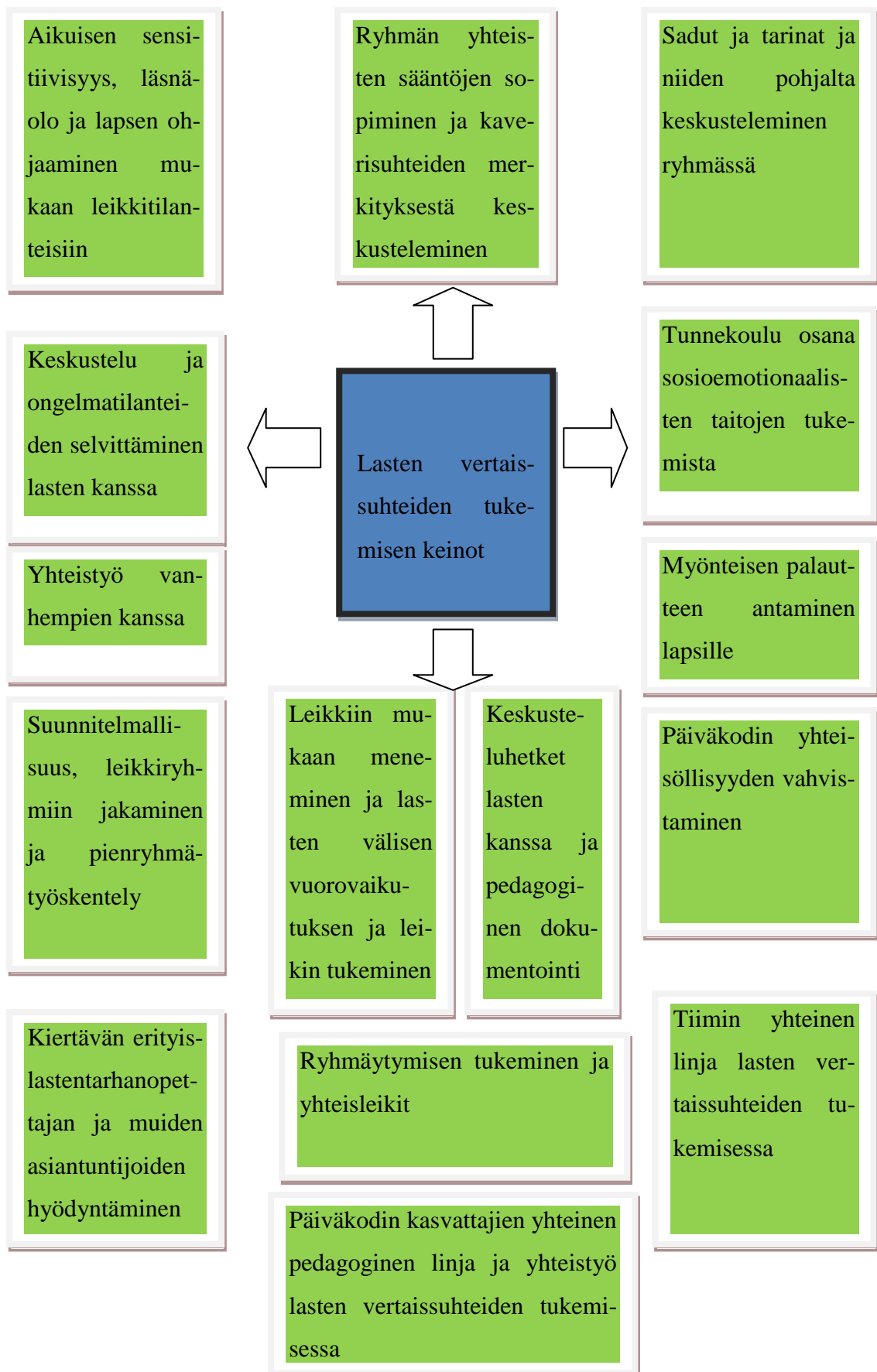
Lastentarhanopettajien vastausten perusteella heillä on eettistä herkkyyttä, jonka pohjalta he pystyvät näkemään hyvien vertaissuhteiden merkityksen lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle. Lastentarhanopettajien vastauksista ilmeni he pystyvät havaitsemaan hyvin myös lapsiryhmässä tapahtuvan hiljaisen kiusaamisen, kuten leikistä poissulkemisen. Niin ikään lastentarhanopettajat kertoivat myös, miten he havaitsevat päiväkotiryhmässä vallitsevat myönteiset vuorovaikutus- ja vertaissuhteet siitä, ettei kukaan jää leikin ulkopuolelle vapaan leikin aikana. Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, kuinka hyvät vertaissuhteet merkitsevät lapselle emotionaalisen ja sosiaalisen kompetenssin kehitystä ja vastaavasti ongelmat vertaisryhmässä ovat riski syrjäytymiskehitykselle, johon aikuisen on puututtava (Repo 2015, 131–134; Kirves & Stoor-Grenner 2010a & b; Laine 2005, 207).

Lastentarhanopettajien toimivat moraalis-eettistä ongelmanratkaisutaitoa vaativissa lasten vertaissuhteiden tukemiseen ja kiusaamiseen liittyvissä tilanteissa eettisen herkkyyden pohjalta sekä virallisten dokumenttien kuten Mustasaaren kunnan esikoululle, päiväkodeille ja ryhmäperhepäiväkodeille tehdyn Kiusaamisen vastaisen toimintasuunnitelman pohjalta ja valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Mustasaaren kunnan varhaiskasvatussuunnitelman ja esi-

opetussuunnitelman pohjalta (Vasu 2016; Mustasaaren kunta 2017; 2016 & 2011). Kiusaamisen estämisessä yhteistyö vanhempien kanssa nähtiin keskeisenä keinona puuttua ja estää kiusaaminen. Tilanteita, joissa lapset tarvitsevat lastentarhanopettajien mukaan tukea vertaissuhteissa, olivat esimerkiksi tilanteet, joissa lapsi aloittaa uutena lapsena päiväkotiryhmässä tai hänellä on jokin erityistarve. Niin ikään tilanteita, joissa lapsi kaipaa tukea vertaissuhteissa ovat tilanteet, joissa lapsi kaipaa rohkaisua päästääkseen mukaan vapaaseen leikkiin tai tilanteet, joissa lapsi tarvitsee aikuista tuekseen itsesäätelytaitojen opettelussa vuorovaikutustilanteissa. Lastentarhanopettajien vastauksissa tuli ilmi eettisen herkkyyden ja eettisen pohdinnan yhteys lasten tukemiseen vertaissuhteissa ja kiusaamisen estämisessä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu lasten tuen tarve vertaissuhteissa vastavissa tilanteissa ja tuen merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kannalta (Hakkarainen 2012; Kirves & Stoor-Grenner 2010a; Laine 2005, 213–215).

Lastentarhanopettajien käsityksen mukaan lasten vertaissuhteiden tukeminen on tärkeä asia ja tärkeä osa heidän työtään, mikä osoittaa heidän eettistä motivaatiotaan. Lastentarhanopettajat näkivät lasten vertaissuhteita tukiessaan toimivansa vertaissuhteiden tukemiseen liittyvien arvojensa pohjalta, joita ovat lapsilähtöisyyden, kaikkien välisen kaveruuden, samanarvoisuuden, toisen hyväksymisen, yksilön välittämisen, toisen ja itsen kunnioittamisen, positiivisen ja turvallisen vuorovaikutuksen arvot. Lastentarhanopettajat kokivat arvojensa pohjalta toimimisen myös vahvistavan lapsen ja kasvattajan välistä luottamussuhdetta ja lapsen itsetuntoa. Lastentarhanopettajat kertoivat olevansa motivoituneita arvojensa pohjalta toimimaan lasten vertaissuhteita vahvistaen omassa pedagogisessa työssään. Kasvattajien asenteilla ja motivaatiolla on aikaisemmissa tutkimuksissa todettu olevan suuri merkitys turvallisen ilmapiirin luomisessa lapsiryhmään ja turvallisen suhteen luomisessa yksittäiseen lapseen (Ahonen 2015; Repo 2015, 105–121; Hakkarainen 2012).

Lastentarhanopettajien käsitykset heidän keinoistaan tukea lapsia heidän vertaissuhteissaan ja ennaltaehkäistä kiusaamista kuvasivat heidän eettistä toimeenpanotaitoaan ja ne jaoteltiin sisällönanalyyssissa viiteentoista alakohtaan (ks. kuvio1).

Kuvio 1

Lastentarhanopettajien vastauksista kävi ilmi, että heillä on käytössään useita keinoja tukea lasten vertaissuhteita ja ennaltaehkäistä kiusaamista ja että he myös käyttävät niitä päivittäisessä pedagogisessa työssään eli heillä on eettistä toimeenpanotaitoa. Lastentarhanopettajien vastauksista kävi myös ilmi, miten he puuttuvat lasten vertaissuhteissa tapahtuvaan kiusaamiseen ja estävät kiusaamisen välittömästi keskustellen lasten kanssa ja tehden yhteistyötä vanhempien kanssa. Lastentarhanopettajien keinot tukea lasten vertaissuhteita ja ennaltaehkäistä ja estää kiusaamista ovat aikaisemmissa tutkimuksissa todettu toimiviksi ja tarpeellisiksi (Repo 2015; Kirves & Stoor-Grenner 2010 a & b; Hakkarainen 2012).

Tämän opinnäytetyön pohjalta voidaan siis nähdä lasten vertaissuhteiden tukeminen päiväkodissa pedagogisena työnä, jossa tarvitaan eettistä herkkyyttä, moraalis-eettistä ongelmanratkaisutaitoa, eettistä motivaatiota ja eettistä toimeenpanotaitoa. Lastentarhanopettajan pedagogisessa työssä korostuu lasten vertaissuhteiden tukemisessa ja kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä ja estämisessä eettisen kasvatuksen osuus, kun hän ohjaa lasta eettisesti hyväksytyyn ja toivottuun toimintaan vertaissuhteissa huomioiden lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen.

8 POHDINTA

Tämä opinnäytetyö nosti esiin monia käytännön keinoja lasten vertaissuhteiden tukemiseen päiväkodissa. Opinnäytetyö toi myös esiin sen, miten lastentarhanopettajien eettinen motivaatio vaikuttaa lasten vertaissuhteiden tukemiseen positiivisesti. Tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat olivat motivoituneita ja sitoutuneita tukemaan päiväkotiryhmänsä lasten vertaissuhteita ja he korostivat hyvien vertaissuhteiden merkitystä lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle ja myös kertoivat työskentelevänsä arjen tilanteissa lasten vertaissuhteita aktiivisesti vahvistaen.

Tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat pitivät erittäin tärkeinä lasten hyvien vertaissuhteiden muodostumista ja tukemista päiväkodissa, kun kasvattajat ovat vielä läsnä lasten välisissä leikki-tilanteissa toisin kuin esimerkiksi koulussa. Päiväkodissa kasvattajilla on mahdollisuus ohjata lapsia eettisesti vastuulliseen käyttäytymiseen vertaissuhteissa ja vaikuttaa turvallisen ja tasa-arvoisen vertaisryhmän syntymiseen, joka monilla lapsilla jatkuu kouluvuosiin saakka. Kasvattajien arvoilla ja asenteilla sekä niihin perustuvalla toiminnalla on suuri vaikutus siihen, millaisia arvoja ja asenteita lapset omaksuvat suhteessa vertaisryhmänsä lapsiin. Päiväkodissa kasvattajien toiminnassa korostuu lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen sekä oppimisympäristön ja leikki-tilanteiden rakentaminen niin, että kaikille lapsille mahdollistuu päiväkodin arjessa hyvien vertaissuhteiden luominen. Yhteinen pedagoginen linja tiimin ja koko päiväkodin varhaiskasvattajien kesken lasten vertaissuhteiden tukemisessa selkeyttää kaikkien varhaiskasvattajien toimintaa.

Tämän opinnäytetyö nostaa esiin myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita, kuten lasten vanhempien odotukset vertaissuhteiden tukemisesta päiväkodissa sekä lasten omat kokemukset heidän vertaissuhteidensa tukemisesta. Myös tiimin kasvatuksellisen yhteistyön ja ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman eli ryhmävasun hyödyllisyyden tutkiminen lasten vertaissuhteiden tukemisen näkökulmasta olisivat mielenkiintoisia tutkimusaiheita. Mielestäni varhaiskasvatusta olisi tarpeellista

tutkia jatkossa enemmän hyveiden, arvojen ja eettisen kasvatuksen näkökulmasta, koska aiheesta on vasta vähän tutkimusta Suomessa.

LÄHTEET

- Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Väitöskirja. Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Alander, M. & Kari, K. 2012. ”Maailma olis tylsä ilman ystäviä.” Esikouluikäisten eettinen kasvatus päiväkodissa. Opinnäytetyö. Diak. Helsinki
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, 56–69. Toim.Valli,R & Aaltola, J. Juva. PS-kustannus.
- Anttonen, A. & Haapala, S. 2015. Kiusaaminen varhaiskasvatuksessa. Kasvattajien käsityksiä ilmenemisestä ja puuttumisesta. Pro gradu-tutkielma Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Gren, J. 2007. Etik i pedagogiskt vardagsarbete. 3. upplagan. Liber. Stockholm.
- Hakkarainen, Anne 2012. Lasten vertaissuhteet ja niiden tukeminen päiväkodissa – kohteena lapset, joilla on itsesäätelyn pulmia. Varhaiskasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 13-14., osin uud.painos. Tammi . Helsinki.
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. 7.painos. Yliopistopaino. Helsinki.
- Ikola, N. & Sandvik, E. 2010. 5-6-vuotiaiden lasten kiusaamiskokemukset päiväkodissa. Opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu.
- Junttila, N. 2000. Yksinäisyys varhaislapsuudessa. Pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Turun yliopisto.
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuden ja yhteisöllisyyden varhaiskasvatuksessa. Pedatieto.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010a. Kiusaavatko pienetkin lapset? Helsinki. Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010b. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Helsinki. Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan.

Koivula, M. 2010. lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

Kokkonen, P. 2005. Eettinen kasvatus. Vanhempien käsityksiä eettisestä kasvatuksesta lasten varhaisvuosina ja käsitykseen vaikuttavia tekijöitä. Pro gradu. Tampereen yliopisto. Tampere.

Laaksonen, V. & Repo, L. 2017. Kaveritaitoja. Tietoa ja harjoituksia ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Folkhälsan.

Laaksonen, V. 2014. Lasten vertaissuhdetaidot ja kiusaaminen esikoulun vertaisryhmissä. Väitöstutkimus. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otava. Helsinki.

Laine, K. 2002. Vertaisryhmä ja syrjäytyminen. Teoksessa Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Kasvatusalan tutkimuksia, 13-37. Toim. Laine, K. & Neitola, M. Turku. Suomen kasvatustieteellinen seura.

Laine, K. 2002. Lapsi syrjäytymiskehässä. Teoksessa Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Kasvatusalan tutkimuksia, 95-100. Toim. Laine, K. & Neitola, M. Turku. Suomen kasvatustieteellinen seura.

Laine, K. & Neitola, M. 2002. Interventioiden mahdollisuus. Teoksessa Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Kasvatusalan tutkimuksia, 101-108. Toim. Laine, K. & Neitola, M. Turku. Suomen kasvatustieteellinen seura.

Lampi, H. 2013. ”Ootsä mun kaveri?” 3-5-vuotiaiden vertaissuhteiden tukeminen päiväkodissa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Lehtinen, E., Turja, L. & Laakso, M-L. Leikin mahdollisuudet ja haasteet lapsilla, joilla on itsesäätelyn vaikeuksia. Teoksessa Taaperosta taitavaksi toimijaksi: itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen, 236-265. Toim. Aro, T. & Laakso, M-L. Jyväskylä. Niilo Mäki Instituutti.

Liukkonen, T. 2002. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja kasvatuksen etiikka. Lastentarhanopettajan tehtävissä työskentelevien käsityksiä työnsä eettisestä ulottuvuudesta. Pro gradu. Tampere. Tampereen yliopisto.

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. 2.uud.painos. Jyväskylä. PS-kustannus.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä. PS-kustannus.

Rest, J.R., Narvaez, D., Bebeau, M.J. & Thoma, S.J. 1999. Postconventional moral thinking. A neo-Kohlbergian approach. Mahwah. Erlbaum.

MLL 2018. Vertaissuhteet. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 23.1.2018. <https://www.mll.fi/vertaissuhteet/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kiusaamisen-ehkaisuinen/vertaissuhteet/>

Mustasaaren kunta 2017. Varhaiskasvatussuunnitelma 2017. ”Pedagogista tiimityötä.” Viitattu 22.12.2017. <https://www.mustasaari.fi/assets/Bildning/.../Varhaiskasvatussuunnitelma-RATTAD.pdf>

Mustasaaren kunta 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelma 2016. Esiopetus oppimisympäristönä. Viitattu 22.12. 2017. <https://www.mustasaari.fi/assets/Bildning/.../Varhaiskasvatussuunnitelma-RATTAD.pdf>

Mustasaaren kunta 2011. Kiusaamisen vastainen toimintasuunnitelma. Mustasaaren esikouluille, päiväkodeille ja ryhmäperhepäiväkodeille. 2011.Toim. Staffans, C. Mustasaaren kunta.

Myllykoski, J. 2015. Lasten välinen kiusaaminen päiväkodissa: ennaltaehkäisyn ja puuttumisen keinot. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.

Myyry, L. & Helkama, K. 2002. The role of value priorities and emotional empathy. *Educational Psychology* 1, 25-40.

Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V. Savolainen, H. & Laakso, M-L. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tilannekartoitus. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2017:17. Opetushallitus ja Jyväskylän yliopisto kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta.

Niemenmaa, T. 2012. Lasten vertaissuhteet työntekijöiden oppimiskohteena. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Paananen, T. 2014. Kiusaaminen päiväkodissa. Ehkäiseminen ja puuttuminen. Opinnäytetyö. Seamk.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 14.12.2017. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä. PS-kustannus.

Schwartz, S.H. 1992. Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. Teoksessa *Advances in experimental social psychology*, 1-65. Vol. 25. Toim. Zanna M.P. San Diego. Academic Press.

Solasaari, U. 2003. Rakkaus ja arvot kasvattavat persoonan – Max Schlelerin kasvatusfilosofiaa. Väitöskirja. Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta. Yliopistopaino. Helsinki.

Sääskilahti, L. 2010. Kasvattajan rooli alle kolmivuotiaiden lasten vertaissuhteiden tukemisessa päiväkodissa. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Talo, J. 2000. Kiusataanko jo päiväkodissa? Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Turun yliopisto.

Tast, S. 2017. Lasten vertaissuhteiden pedagoginen rakentaminen ja tukeminen varhaiskasvatuksessa. Lastentarhanopettajaliiton julkaisussa Nyt on pedagogiikan aika. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu. Lastentarhanopettajaliitto. Helsinki.

Toivonen, K. 2014. Persoonan eettinen kasvu ja kasvatusta jälkimodernissa ajassa suomalaisen kasvatustieteen kautta tulkittuna. Väitöskirja. Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. painos. Gummerrus. Jyväskylä.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 7.12.2017. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK-ohje_2012.pdf.

VarhKL 2015. Varhaiskasvatuslaki. 36/1973, 580/2015. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 6.12.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

Vasu 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Helsinki. Opetushallitus. Viitattu 5.11.2017. <http://www.oph.fi/download/>

179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.2016.pdf. Viitattu 10.12.2017.

Vienola, V. 2017. Varhaisvuosien eettinen kasvaminen ja oppiminen. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. 158–177. Toim. Hujala, E. & Turja, L. Juva. PS-kustannus.

Vienola, V. 1989. Päivähoidon eettinen kasvatusta. Eettisen kasvatusta ohjelma päiväkotia varten. Lisensiaattitutkielma. Joensuu. Joensuun yliopisto.

Vienola, V. 1986. Eettinen kasvatusta päivähoitossa. Helsinki. Kirjayhtymä.

LIITE 1

HAASTATTELUKYSYMYKSET

I)Mitä hyvät vertaissuhteet merkitsevät lapselle? Mistä huomaat, että lasten välille on muodostunut hyvät vertaissuhteet ja myönteinen vuorovaikutus lapsiryhmässä?

Millaisissa tilanteissa olet puuttunut esimerkiksi hiljaiseen kiusaamiseen ja leikitä ulossulkemiseen? Onko kiusaamista mielestäsi helppo havaita?

II)Millaisissa erilaisissa tilanteissa olet havainnut lasten tarvitsevan tukea vertaissuhteissa?

Millaisia toiveita lasten vanhemmat ovat esittäneet koskien lasten vertaissuhteita?

Miten toimit, kun huomaat kiusaamista?

Miten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 ja Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma vaikuttaa nyt ja tulevaisuudessa toimintaasi lastentarhanopettajana?

III)Onko sinun mielestäsi tärkeää tukea lasta vertaissuhteissa? Miksi?

Millaisia arvoja ja asenteita haluat välittää lapsille liittyen lasten välisiin vertaissuhteisiin lapsiryhmässä? Miten se näkyy käytännössä?

IV)Millaisia keinoja olet käyttänyt päiväkotiryhmässä lasten vertaissuhteiden tukemiseen ja kiusaamisen ehkäisyyn? Entä jatkossa?

Millaisissa tilanteissa vertaissuhteiden tukeminen on helppoa? Millaisissa tilanteissa se on vaikeaa?